

slovenské dotyky

ročník XV

číslo 6

jún 2010

cena: 18 Kč/0,6 €

Stretnutie v Rabštejne

(str. 3)

Máme svet prečítaný?

(str. 11)

Slovenské úsmevy

(str. 16-17)

Osamelý bežec

Michal Jakabčič (str. 24)

Spevák *Miro* *Jaroš* na dne mora

Spoznávat' nové menšiny

Nad'a Vokušová

SNa stránkach nášho časopisu sa veľmi intenzívne zaoberáme nielen slovenskou menšinou žijúcou v Česku, ale problémami menšín vôbec, a to nielen v tejto krajine. Veď tie problémy a ich riešenia sa všemožne prelínajú a vzájomne inšpirujú. O to viac alebo práve preto nás veľmi zaujala aktivita, ktorá sa v druhej polovici mája konala na Slovensku. Išlo o multikultúrny

aj pre nás, pretože takmer totožná situácia je dnes i v Česku.

Okrem kultúrnych predstavení jednotlivých „nových menšín“ sa však počas tohto festivalu najmä diskutovalo na najrôznejšie aktuálne témy. Na mnohé také, ktoré sú stále kontroverzné - napríklad, či povoliť nosenie buriek a jarmuliek, či by si mali moslimovia na Sloven-

sku stavať mešity alebo či patria katolícke kríže do škôl... I dokumentárne filmy svojimi témami zaujali nejedného diváka, pretože riešili najmä problémy migrácie a hľadania vlastnej identity. Najviac zabodoval a zaujal slovenský film Hranica režiséra Jara Vojteka, ktorý zobrazuje osudy ľudí, ktorí kedysi spolu žili v jednej dedine na východnom Slovensku, až ich vzťahy nadobro roztála ukrajinsko-slovenská hranica po tom, čo sa stalo Slovensko súčasťou Európskej únie a Ukrajina nie. Americký film Cesta za domovom (bol nominovaný i na Oscara) zasa predstavil príbeh detí putujúcich za šťastím cez Mexiko do Ameriky. Nechýbal ani

ILUSTRÁCIA: LADISLAV HOJNÝ

festival Týždeň nových menšín. Jeho cieľom bolo naučiť sa tolerovať inosť, zbaviť sa predsudkov, nerozlišovať ľudí podľa farby pleti či náboženstva a spoznávať pestrosť rôznych národov žijúcich na Slovensku. V rámci tejto prehliadky si diváci mohli vypočuť koncerty a besedy či prezrieť filmy. Festival organizovala Nadácia Milana Šimečku.

Prečo vlastne pojem „nové menšiny“? Týmto termínom sa snažili organizátori vyjadriť, že na Slovensku v súčasnosti žijú nielen Slováci a už tradičné dlhoročné menšiny, ale aj nové skupiny. Do nich patria cudzinci, utečenci či migranti. Sú to najmä etnické, náboženské či rasové komunity, napríklad Afganci, Číňania, Vietnamci, ale aj cudzinci z Európskej únie a vďaka všetkým týmto skupinám sa postupne objavujú i nové kultúry. Je to veľmi zaujímavé

český dokument - Ztracená dovolená, čo je akási detektívka o identite v tomto globalizovanom svete. Istý cestovateľ nájde kufrik so stovkami fotografií neznámych ázijských turistov a rozhodne sa vyhľadať ich majiteľov. Workshop Kam sa utiekajú utečenci predstavil animovaný film Slovenčina pre žiadateľov o azyl.

Vymenúvať by sa dalo ešte veľa podujatí na tomto, doslova nevšednom, festivale, ale to nie je mojím úmyslom. Chcela som len pripomenúť, že Nadácia Milana Šimečku si touto akciou nstanovila len cieľ predstaviť pestrú a exotickú multikultúru, vznikajúcu na súčasnom Slovensku, ale najmä nastoliť otázky, ktoré nás sice pália či srbia, mnohých i trápia, ale stále ešte o nich radšej mlčíme. A tiež zvyšovať povedomie verejnosti o menšinách v tom najširšom slova zmysle, tým skôr, že veľa politikov a odborníkov

začína hovoriť o zlyhaní multikulturalizmu. Základom tolerovania a prijímania odlišných kultúr je však spoločné spolužitie jednotlivých národností, bez konfliktov a s čo najväčším pochopením. Jedným slovom, musíme sa čo najviac spoznávať, aby sme mohli preniknúť nielen do mentality menšín, s ktorými denne spolunažívame, ale aj do ich spôsobu života, uvažovania, tradícií, i napríklad aj zmyslu pre humor, čo nie je až taká zanedbateľná vec, ako na prvý pohľad vyzerá. Až keď sa budeme dobre poznať, môžu sa naše kultúry navzájom obohacovať a spetrovať...

POŠTOVÝCH VOLIČOV DVOJNÁSOBOK

Zúčastniť sa prostredníctvom pošty na voľbách do Národnej rady SR chce takmer 6900 Slovákov žijúcich v zahraničí. Práve toľko sa ich totiž zaregistrovalo v termíne 50 dní pred samotnými voľbami. Keďže tie sa konajú 12. júna, o voľbu poštou mohli slovenskí občania žijúci v zahraničí požiadať do 23. apríla. Tento počet je takmer dvojnásobný než pred štyrmi rokmi.

Volebné lístky posielali Slovákom do zahraničia po prijatí žiadosti obecnej úrady v mieste ich trvalého bydliska, voliči bez trvalého bydliska na Slovensku sa museli obrátiť na miestny úrad v Petržalke. Tam požiadalo o voľbu poštou len vyše štyristo Slovákov trvalo žijúcich v zahraničí. Pred štyrmi rokmi ich bolo viac než 640. Na rozdiel od voličov žijúcich v zahraničí s prechodným pobytom, tento segment oslabil.

Volebné komisie započítajú do výsledku volieb hlasovací lístok doručený obecnému či mestskému úradu najneskôr deň pred voľbami, to znamená v piatok 11. júna. V zahraničí dlhodobo žije či dočasne pôsobí minimálne 5 % slovenských voličov - v Česku a niektorých iných krajinách je významným fenoménom aj dvojaké občianstvo, okrem toho za hranicami Slovenska v minulom roku pracovalo ďalších 130 tisíc občanov SR. Mnohých z nich však od účasti na parlamentných voľbách odradil zdĺhavý proces podávania žiadosti i samotného hlasovania. Zabúdať však netreba, že mnoho z nich bude voliť doma, na hlasovanie jednoducho pricestujú.

Každopádne systém volieb žiadajú Slováci v zahraničí zjednodušiť, najlepšie umožniť prostredníctvom internetu. Túto požiadavku Svetového združenia Slovákov v zahraničí vzali viaceré politické strany na Slovensku za svoju a vláda vyjadrila úmysel vypracovať nový volebný kódex najneskôr do roku 2013.

Vladimír Skalský

Dvojaké občianstvo s otázkou

Slovenská vláda zvažuje možnosť právnej úpravy, ktorá by umožňovala stratu slovenského občianstva, ak sa jeho držiteľ rozhodne prijať aj občianstvo maďarské, ktoré zahraničným Maďarom navrhuje maďarská vláda. Predstavitelia maďarskej menšiny na Slovensku sa zhodujú v názore, že výhoda dvojakého občianstva pre pol milióna ich členov nie je prakticky žiadna, keďže obe krajiny sú členmi EU aj Schengenu. Novela zákona predložená do maďarského parlamentu dáva možnosť slovenským občanom hovoriacim po maďarsky a s maďarskými predkami získať maďarské štátne občianstvo bez pobytu na území Maďarska. Politológ László Ollos nepredpokladá, že o maďarské občianstvo bude na Slovensku taký veľký záujem ako

o preukazy zahraničného Maďara. O ten podľa webovej stránky Zväzu pre spoločného cieľa do 1. mája 2010 požiadalo viac ako 120-tisíc osôb. Krajanský preukaz zahraničným Maďarom poskytuje oveľa zaujímavejšie výhody - cestovanie v Maďarsku niekoľkokrát do roka zadarmo či za výrazne nižšie cestovné, voľné vstupy do múzeí, výhody pre tých, čo tam študujú či navštevujú knižnice. „Je rozdiel medzi Maďarmi v Srbsku a u nás, Srbsko nie je v Európskej únii. Pre nich by z dvojakého občianstva vyplývali výrazné výhody, u nás je výhoda skôr v morálnej rovine pre tých, ktorí by si to občianstvo želali,“ povedal Öllös. Zdravotné a sociálne zabezpečenie a s nimi spojené výhody môže mať len občan, ktorý v krajine žije. Na tomto princípe stojí európska legislatíva. Kálmán Petőcz z Fórum Inštitútu hovorí, že hoci Fidesz zamýšľa zákonom posilniť identitu Maďarov v susedných

štátoch, jeho dôsledky môžu mať opačný efekt. „Skôr to môže mať negatívny vplyv na politiku identity zahraničných Maďarov, lebo ich to bude nabádať, aby opustili domovský štát a presťahovali sa do Maďarska. Až maďarské občianstvo uplatňované na území Maďarska môže mať totiž výhody.“

Najlepšie podľa Greenpeace

Zmeny geologického a banského zákona, ktoré poslanci Národnej rady SR prijali na základe petičnej akcie a kampane mimovládnych organizácií proti ťažbe uránovej rudy na Slovensku, hodnotia ochranári a občianski aktivisti ako najpozitívnejšie legislatívne normy z hľadiska ochrany životného prostredia, ktoré prijal súčasný parlament za obdobie od roku 2006 až 2010. Vyplýva to z prieskumu organizácie Greenpeace, ktorá oslovila

60 osobností environmentálneho hnutia, predstaviteľov ochranných organizácií a občianskych aktivistov. Ako druhú legislatívnu zmenu, ktorá bude mať pozitívny dopad na životné prostredie na Slovensku, určili respondenti zákon o posudzovaní vplyvov na životné prostredie. Po zásahu Európskej komisie museli poslanci do zákona zakomponovať právo verejnosti zúčastniť sa na procese posudzovania vplyvov. Ako tretí najpozitívnejší určili environmentalisti zákon o podpore obnoviteľných zdrojov energie. Pri tejto legislatívnej norme ocenili fakt, že ju poslanci vôbec prijali.

Rušenie samostatného ministerstva životného prostredia, jeho neodobnosť, personálne zmeny na poste ministra a politické zásahy považujú opýtaní za najväčší neúspech v oblasti ochrany životného prostredia v tomto volebnom období.

... rozum zostáva stát'

Z májového denníka Ďurka Pražiaka

V máji sa na Slovensku netrpezlivo čakalo už len na červenáka karmínového. To je posledný sťahovavý vták, ktorý sa unúva domov z ďalekých zimovísk až v Číne. Aj vtáci majú skrátka svoje dni. Taký škovránok napríklad už bol v Afrike, či kde to, bez Slovenska celý nesvoj, nemohol dospať a prifrknol už vo februári. Cibik to isté. Slováci sú radi, že konečne majú všetkých svojich osem miliónov sťahovavých vtákov zase pokope, že už im zase pekne zahniezdili v domovine. Len v Michalovciach sú nespokojní. Kebyže spevavé škovránky si uvili hniezdočka v tamojšom Parku mieru, to by bolo pekné. Im sa tam ale už zase nanosili stovky „havranov, havranov, tých čiernych dravcov,“ ako o nich nepekne hovoril klasik. A škriekajú a škriekajú. Ani namontované plašiče za 7 500 eur, ktoré predstierajú krik iných dravcov, Michalovčanom nepomohli. Havrany nie sú sprosté, pochopili, že v Parku mieru sa hrá unfair, a výstražný krik lžidravcov jednoducho ignorujú. Zato Michalovčania zase píšú petície na radnicu, že toto už je normálne o rozum, starosta, okrem havranov nám tu teraz škriekajú ešte aj sprosté plašiče. Zložitá situácia.

Mocné jarné slnečné lúče sú zradné. Uderia na podvesok mozgový, niektorým po dlhej zime rozbúria hormóny až príliš - a nešťastie je hotové. Bežne zahriatym stačí na prvého mája pobožkať sa pod rozkvitnutou čerešňou, iní, ako dvaja neskúsení mladíci v Piešťanoch, majú pred nadchádzajúcim sviatkom lásky takpovediac veľké oči, v jeho predvečer sa prikradnú do hypermarketu a ukradnú hneď 160 balení prezervatívov. Čo asi robili títo s hanbou prichytení nepodarení žiaci s prehnými predstavami na hodinách pohlavnej výchovy?! Smutné. Jarná hormonálna prehriatosť zasiahla aj politické kruhy. Iveta Radičová, nedávna kandidátka na prezidentku, sa pod intenzívnymi májovými lúčmi neudržala a na verejnosti vyzvala Jána Figela, aby „konečne zaujal chlapecký postoj...“ Šokujúce. O to viac, že Figel je šéfom Kresťanskodemokratického hnutia. A roztratárená dodala ešte podobenstvo o slovenskom tigrovi, čo len sedí v cirkuse so stiahnutým chvostom. Vypustite slovenského tigra, znelo nahlas na volebnom májovom mítingu v Skalici. Pozor na slnko, politici! Pred jeho lúčmi nechráni dokonca ani poslanecká imunita! U Vladimíra Mečiara napríklad odblokovali niektoré záklopky a Slováci sa tak dozvedeli neveriteľné veci: že napríklad kolega Ján Slota nebyval na koalíčných roko-

vaniach triezvy..., alebo že Vladimír Mečiar hovoril s ľuďmi, ktorí strieľali na Štefánikovo lietadlo... na pokyn českého dôstojníka... Zradné, zradné slnečné protuberancie.

Niektorých to v májovom ošiali ťahá na strechu. Piati slovenskí atléti sa rozhodli 24 hodín behať dokolečka po streche bratislavského rozhlasu, až kým neubehnú aspoň 160 kilometrov. Tých, ktorým odjakživa pripadalo trafené stavať rozhlasovú budovu v tvare pyramídy, ale obrátenej na špičku, tá akcia vôbec neprekvapila. V Novom Meste nad Váhom zase pod holým nebom, v hudobnom pavilóniku parku Jozefa Miloslava Hurbana urobili ring a vypustili boxerov. Ani krv nechýbala. Memorál Františka Švarka. (A tu sa autor dnešného myšlienkového tlačového prehľadu na chvíľu musí zasniť, lebo Švarko mu ako chalanovi šnuoval v novomestskom boxerskom klube po prvý raz v živote boxerské rukavice. Ach, kde si, boxerská aj iná mladost?!) Inde na Slovensku sa pod holým nebom neboxuje. U nás, v drsnom kraji pod kopcom Karpálová, bez problémov. Ba niekedy aj bez rukavíc. A budem ešte osobnejší: pod ďalším našim novomestským kopcom s typickým západoslovenským menom Turecký vrch v máji slávnostne otvorili stavbu železničného tunela, prvého po päťdesiatich rokoch stavaného slovenskými železnicami. Platené to bude hlavne z oného... Kohézneho fondu Európskou úniou. A skrúti to cestovanie medzi Novým Mestom a Trenčínom až o sedem a pol minúty. Len tak medzi nami - a morovým stĺpom na novomestskom námestí - oni sa tam, tunelári, pod Tureckým vrchom rýpu už odvlani, ale bol by hriech nepoklopať si kladivkom pred fotografmi a kamerami ešte aj oficiálne, keď voľby ako napotvoru sú až tohto roku, no nie.

Ďalšia priaznivá správa prišla na Slovensko až z ďalekej Kórey. Tam sa im nedávno tak zapáčila slovenská hymna, že ju v ktorejkoľvek televíznej šou púšťali ako fanfáry víťazom. Posypali si hlavy, Kórejci, a prisľúbili, že už sa tak nestane, čo ako sa im tie rezké tóny aj naďalej páčia. A jeden Oravec si zadal slovo Orava do googla azbukou a vyšlo mu, že po finsky to znamená veвериčka a že vo Finsku je aj obec, čo sa tak menuje a tú ryšavú, zubatú „opičku slovenských lesov“ má dokonca v erbe. K tomu by som dodal už len to, že na slovenskej Orave, konkrétne v Trstenej, sa narodil chlapec už aj s dvoma zubkami. „Usmial sa na svet zubatým úsmevom,“ napísal ktorýsi slovenský kolega novinár. Povzbudivé.

SNIMKY: ARCHÍV

Spomienkové stretnutie v Rabštejne

Egon T. Lánský

Malá osada neďaleko Českej Kamenice na severe Čiech, Rabštejn, je tradične v deň výročia konca druhej svetovej vojny miestom spomienky na oslobodenie. Prečo spomínať práve tu? Pretože práve tu ľudské obete, nahnané nacistami, najprv museli vyrúbať a rozšíriť hlboké chodby v pieskovcových skalách. Neskôr tu nacisti zriadili malý koncentrák, patriaci pod známejší Flossenburg a väzni tu koncom vojny montovali napríklad lietadlá Junkers, či Messerschmidt. Stovky ich pritom zahynuli. Miesto leží na území Čiech, ktoré sa po takzvanej Mnichovskej dohode stalo súčasťou Hitlerovej Nemeckej ríše. Tá sa našťastie predpovedaných tisíc rokov nedožila a vďaka tomu som i ja, ani nie jedenástočinný, tiež mohol prežiť a po oslobodení v neďalekom Terezíne sa vrátiť domov, do Trenčína.

Vtedy by som si nebol pomyslel, že sa do tohto kraja raz vrátim, ba že ho ako politik raz budem reprezentovať. No stalo sa. Do Terezína som sa vrátil len preto, že môj dávny švédsky priateľ navštívil Prahu, zavolať a hovoriť: „Veľmi by som rád navštívil Terezín, ale len s tebou.“ Dobrí priatelia sa neodmietajú, tak som po vyše päťdesiatich rokoch miesto svojho dávneho väzenia po prvý raz znovu navštívil. Už predtým som sa ale stal senátorom, zvoleným za dečínsky okres a k rabštejnskému pamätníku som pravidelne každý rok chodieval položiť hrst kvetov a pokloniť sa, už aj preto, že sa tam vždy zišlo aj vyše stovky ľudí, nielen pamätníkov, ale aj mladých rodín s deťmi. To v týchto časoch poteší.

Tohto roku, na 65. výročie oslobodenia, bolo všetko trochu slávnostnejšie. Prišiel podpredseda senátu Pithart, starostovia Českej Kamenice a Rumburka, i zástupca dečínskeho starostu, ba aj môj bývalý asistent, teraz kandidát na poslanca Foldyna. Aj ľudí bolo, skoro by som povedal, že viac ako obvykle. Ja som tentoraz nereprezentoval politiku, ale občianske združenie „Priateľské európske centrum proti vyhánaniu“, ktoré som spolu s kolegami - slovenskými, českými a s asistenciou nemeckých priateľov zo susedného saského Sebnitz založil, a ktoré akciu spoluorganizovalo. Materiály, ktoré sme priviezli, nám prítomní rýchlo rozobrali a my už pripravujeme ďalšie akcie nášho centra.

Kukučín

č. 23444

Ako pripomína aj tematická publikácia Literárneho informačného centra (LIC), Kukučín, to je asteroid číslo 23444. V slovenskej literatúre je to však hviezda, a to vedená medzi prvými. Pripomenul to aj seminár, ktorý sa uskutočnil 14. mája v Slovenskom inštitúte v Prahe pri príležitosti 150. výročia narodenia Martina Kukučína, vlastným menom Mateja Bencúra, zapísaného do kalendára významných výročí UNESCO na tento rok. Aj preto sa na podujatí podieľali aj Svetové združenie Slovákov v zahraničí (SZSZ), Slovenský literárny klub v ČR a Slovensko-český klub s podporou oboch ministerstiev kultúry. SZSZ a LIC spoluusporadávajú po celý rok podujatia v rôznych krajinách - tie najväčšie na jeho rodnom Slovensku, v Česku, kde študoval a napísal zásadné diela, v Chorvátsku, kde žil v „dome v stráni“, oženil sa a pôsobil ako lekár, či v Španielsku, pretože v španielskojazyčnom prostredí v Južnej Amerike žil

tiež a písal o ňom.

Miesto Prahy v živote Kukučína je pravdaže jedinečné, veď bol ako medicenár členom, ba i predsedom akademického spolku Detvan, v Prahe sa prebudil jeho jedinečný talent, ktorý pretavil aj do poviedky *Neprebudený*, o pražskom prostredí napísal viaceré diela, pracoval v nich skvelým spôsobom aj s češtinou.

Po úvodných príhovoroch riaditeľa Slovenského inštitútu a kultúrneho ataše Vladimíra Valoviča, riaditeľa LIC Alexandra Halvonika a predsedu SZSZ Vladimíra Skalského načrtol literárny portrét Martina Kukučína Prof. PhDr. Ján Gbúr, CSc.

Mimoriadne zaujímavé, fascinujúce zaradenie Kukučína do súvislostí českej, ale i svetovej literatúry predniesol brniansky bohémista a slovakista Prof. PhDr. Ivo Pospíšil, DrSc. O funkcii češtiny v Kukučínovej próze hovorila najmladšia z prednášajúcich, študent-

ka pražskej slovakistiky Anna Holečková. Mgr. Dana Hučková, PhD. rozobrala pražské motívy v tvorbe Martina Kukučína a brilantný prekladateľ, teoretik a dlhoročný knižný redaktor, stály spolupracovník Slovenských dotykov PhDr. Emil Charous, CSc. rekapi-

tuloval, ako spoznával Kukučína nielen on, ale celá česká literárna verejnosť. Nie nadarmo mu slovenská poetka Dana Podracká, moderátorka seminára, podakovala za všetko, čo pre Kukučína a slovenskú literatúru urobil.

Vari až nečakane početné publikum, tvorené ponajviac študentmi pražskej slovakistiky, pokračovalo v rozhovoroch aj počas spoločenského stretnutia na záver seminára.

(vs)

Dualóg

v Malostranskej besede

Novozrekonštruovanú Malostranskú besedu vlastne ani nebolo možné považovať za skolaudovanú, kým sa tam neuskutočnila prvá z plánovaného dlhého radu slovensko-českých akcií. Stal sa ňou 4. mája pražský kst Dualógu, duela a dialógu v jednom, ktorý viedli na stránkach tlače a neskôr v knižke dvaja intelektuáli - český publicista, nakladateľ, majiteľ Rádia Ethno Petr žantovský a slovenský biológ a spisovateľ, prezident Slovenského centra

PEN klubu Gustáv Murín. Nezmieriteľní polemici a vynikajúci priatelia dostali ešte jedného diskutéra do partie - knihu totiž ilustroval básnik a kolážista Miroslav Huptych, ktorý dokázal starú pravdu, že dobrá koláž rovnako ako karikatúra je kreslenou či lepenou publicistikou. Dualóg je teda tak trochu tialógom, nad čím sa v Slovenských dotykoch zamýšľalo už po bratislavskom krste knihy v Českom centre.

V kinokaviarni Malostranskej besedy pokrstili vydavateľský počín Slovenského literárneho klubu v ČR predseda Obce spisovateľov Vladimír Křivánek a šéf spravodajského okruhu ČT24 Milan Fridrich. Hudobné vsuvky (či hudobnú publicistiku) zaobstaral Jiří Klapka - predseda ČeskoSlovenskej scény, rusista, ale aj potomok generála Klapku, po ktorom si vzal meno anglický humorista Jerome Klapka Jerome, s koreňmi na Juhu Slovenska. Publikum sa dobre bavilo a autor týchto riadkov si overil, čo dobre vedel, že moderovať debatu takýchto osobností je veľmi ľahké a veľmi ťažké zároveň. Veľmi ľahké, lebo moderátora vlastne nepotrebujú. A veľmi ťažké, lebo človek sa musí veľmi snažiť, aby im skočil do reči...

(vs)

SNÍMKY: AUTOR

SNÍMKY: AUTOR

145 - ROKOVANIA NAŠŤASTIE PRIPOMÍNALO VIAC FORUM ROMANUM NEŽ KOLOSEUM, VIAC PARLAMENT NEŽ ARÉNU

Európania v pohybe

Vladimír Skalský

V talianskom Senáte sa 30. apríla konala konferencia „Európa v pohybe: Z migrantov európskymi občanmi“. Stretli sa na nej reprezentanti jednotlivých európskych diaspór, teda jednak Európanov, žijúcich v inej krajine EÚ, než je krajina ich pôvodu, jednak za hranicami Únie. Stretnutie, organizované predstaviteľmi Talianov vo svete a talianskym Senátom, nadviazalo na konferenciu, ktorá sa konala v roku 2008 v Ríme. Zúčastnili sa na nej nielen vysokí

predstavitelia talianskej zákonodarnej moci i ministerstiev, ale aj predstavitelia Európskeho parlamentu na čele s jeho podpredsedníčkou Robertou Angelillovou, rôznych inštitúcií na európskej i národných úrovniach. Hovorilo sa najmä o tom, že Európania v pohybe, čo je nový termín pre diaspóru vnútri EÚ, predstavujú taký významný fenomén, že sa mu musí venovať mimoriadna pozornosť a garantovať práva, mala by vzniknúť Agentúra pre Európanov vo svete,

podliehajúca konkrétnemu eurokomisárovi a vôbec by sa malo začať chápať, že títo ľudia predstavujú počtom prinajmenšom stredne veľkú európsku krajinu. Dohodlo sa, že ďalšie stretnutie sa bude konať na pôde Európskeho parlamentu v Bruseli. Rím ako kolíska demokracie a hostiteľské mesto určite nesklamal, k Bruselu ako „hlavnému mestu“ Európskej únie sa teraz upínajú nádeje na konkrétny výsledok. Hlavný prejav za Európanov vo svete predniesol autor tohto článku...

Európania vo svete (Europeans Throughout The World - ETTW) so sídlom v Bruseli, konfederácia asociácií európskych expatriantov, sa už vyše 25 rokov systematicky venuje otázkam európskej diaspóry. To sú na prvom mieste občania EÚ žijúci v inej krajine Únie, než je krajina ich pôvodu. Počet týchto „Európanov v pohybe“ je odhadovaný prinajmenšom na

VLADIMÍR SKALSKÝ POČAS PRESTÁVKY ZASADNUTIA

PRVÝ BLOK RIADILA PODPREDESNÍČKA TALIANSKÉHO SENÁTU EMMA BONINO

094 - PALAZZO MADAMA - SÍDLO TALIANSKÉHO SENÁTU

20 miliónov, podľa iných odhadov podstatne viac - to je prinajmenšom ekvivalent stredne veľkej krajiny EÚ. Zabúdať však nemožno ani na tradičné menšiny a desiatky a desiatky miliónov Európanov v tretích krajinách, ktorí predstavujú mimoriadny potenciál.

Jednou z členských organizácií Európanov vo svete je aj strešná organizácia slovenskej diaspóry - Svetové združenie Slovákov v zahraničí. Tá má podľa odhadu 2,2 milióna príslušníkov, z toho asi trištvrté milióna v krajinách EÚ. Podobne sú v organizácii Európania vo svete zastúpené diaspóry Britov, Dánov, Fínov, Francúzov, frankofónnych Belgičanov, Flámov, Grékov, Írov, Nórov, Rumunov, Španielov, Švédov a Talianov, mnohé z nich omnoho väčšie, než tá slovenská. Prístupenie ďalších strešných organizácií sa pripravuje, niektoré v súčasnosti vznikajú.

Je v tomto kontexte veľmi logické, že problematike a potrebám európskych diaspór treba venovať omnoho väčšiu pozornosť, než dosiaľ, na úrovni členských krajín aj európskych inštitúcií. Európania vo svete prijali pri príležitosti 25. výročia svo-

ho založenia na stretnutí v Štokholme v roku 2009 takzvané Štokholmské odporúčania, nadväzujúce na Parížsku deklaráciu z konferencie „Európania v pohybe“ z roku 2008.

Štokholmské odporúčania, ktoré predložil európskym inštitúciám vtedajší prezident Európanov vo svete a bývalý predseda Európskeho parlamentu Euriqre Barón Crespo, predstavujú prepracovaný program, ako naplniť potreby expatriantov, ako dať politickú a praktickú podporu tomuto veľkému množstvu ľudí, prejavujúcich vysokú mieru mobility, mimoriadne dôležitej v súčasnej fáze vývoja EÚ. Mimoriadne dôležité je, že problematiku by mal dostať na starosť konkrétny člen Európskej komisie, mala by vzniknúť agentúra pre Európanov vo svete so zodpovedajúcim rozpočtom. Európanom v pohybe by mal byť garantovaný celý rad práv, vrátane volebného, a to najlepšie formou hlasovania prostredníctvom internetu. Umožnené by im malo byť aj viacnásobné občianstvo, garantované sociálne práva, naplnené ich potreby v oblasti vzdelávania.

Mnohé naznačujú aj názvy kapitol Štokholmských odporúčaní: Volebné práva, Viacnásobné občianstvo, Diplomatická a konzulárna ochrana, Sociálne zabezpečenie, Dôchodkové zabezpečenie, Vzdelávanie, Vzájomné uznávanie diplomov a profesionálneho tréningu, Právna ochrana, „Európsky referent“ na národnej úrovni, Eurokomisár a Agentúra pre Európanov vo svete.

Práve týmito otázkami sa bude zaoberať aj Valné zhromaždenie Európanov vo svete, ktoré sa na pozvanie autora tohto článku uskutoční v Bratislave v dňoch 11.-13. júna. V čase volieb sa bude pochopiteľne venovať najmä volebným právam. Rezonovať tam však iste budú aj ostatné závery z Ríma.

Po Ríme je totiž jasné, že vo veci Európanov v pohybe sa čosi pohlo, že európske elity začali brať problém naozaj vážne...

(Autor je predsedom Svetového združenia Slovákov v zahraničí a viceprezidentom organizácie Európania vo svete)

Kúsok Slovenska

Uprostred mája sa, tak ako v ostatnom čase každoročne, otvorili opäť brány výstavných priestorov pražského Mánesa (ktorý je tento rok jubileantom - oslavuje svoje osemdesiate narodeniny

nej sále Mánesa prezentovali aj slovenskí umelci. D+Gallery Praha, združenie AD 71 a Slovensko-český klub pripravili ukážky z diel mladej výtvarníčky Jany Lalovej-Rehákové a renomovanej akademickej so-

SNÍMKA: ARCHIV

ANTON DIVÁČKY S OBOMA UMEĽKYŇAMI

PODPIS KLÁRY PATAKY

PREDSTAVITELIA SLOVENSKO-ČESKÉHO KLUBU NA VERNISÁŽI SLOVENSKEJ EXPOZÍCIE

a chystá sa na veľkú rekonštrukciu), aby privítali IX. veľtrh súčasného umenia. Návštevníkom sa predstavila vyše štyridsiatka vystavovateľov a boli to renomované galérie nielen z Českej republiky, ale aj z Nemecka, z Talianska, z Francúzska, či dokonca z Japonska. Je pochopiteľné, že už tradične sa v dol-

chárky Kláry Pataky, ktorá sa práve v tom istom týždni dožila významného životného jubilea. Obe umelkyne sa osobne zúčastnili na vernisáži a dokonca zanechali podpis na stene vedľa svojich diel. Sme radi, že sa opäť v takejto prestížnej výtvarnej prehliadke predviedol aj kúsok Slovenska, ktoré je

vlastou významných umelcov, pričom mnohí, najmä tí mladší, sú možno v Česku ešte neobjavení. Zásluhu na tom, aby sa o nich dozvedeli i za hranicami ich vlasti, má nepochybne galeristka a neúnavná propagátorka slovenského výtvarného umenia, pani Jiřina Divácká... (nv)

Ohňostroj svetovej hudby

Česká a slovenská hudba bola oddávna v prúde všetkých storočí jedinečným kultúrnym fenoménom. Vyrástla v kolíske všetkých citovo a emotívne nadaných generácií nášho ľudu, úzko spojených s prírodou a prirodzeným sklonom k spevu, tancu a družnej pospolitosti. Tieto vlastnosti sa nemuseli premietat' v každodennom živote a činnostiach. Jednoducho a jasne, česká a slovenská hudobnosť sa zrodila vo vnútri nášho národného cítienia a hlboko sa v ňom zakorenila.

Pre dôkazy tejto charakteristickej priority nemusíme chodiť ďaleko. Žije medzi nami a v nás. Pokorne sa prejavuje v rozličných formách každodennej činnosti. Reprezentačnou formou tejto pospolitej kultúrnej činnosti sa v modernej dobe stali hudobné a divadelné festivaly, ktoré vyrástli a špecializovali sa v uplynulom storočí. Dokonca sa stali okázalou formou vzdelaných umeleckých kruhov a súťažou na hudobných slávnostiach, ktoré podnecujú prestížne postavenie kultúrnych osobností a umeleckých celkov. Výnimočné postavenie vplyvných a drahých medzinárodných festivalov dosiahlo náročný vrchol, vyčerpali sa pietne a spoločensko-aktuálne témy a festivalové akcie musia hľadať nové inšpiračné smery a zdroje svojej pôsobnosti. Sú postavené pred náročnú úlohu, hľadať nový obsah pre skladbu svojich aktuálnych programov, prispôbovať ich aktuálnym udalostiam a nastupujúcim generáciám.

Pražská jar, svedok našich najvyšších a najrozvinutejších hudobných kvalít, nie je v tomto ohľade výnimkou. Jeho tvorcovia musia ťažiť zo skúseností svojich učiteľov a predchodcov, aby ich mohli prenášať na budúce generácie a obohacovať ich novými poznatkami a krásou, akú dokáže v plnom porozumení ponúknuť len hudba.

V duchu podobných ideí bol, ako sa zdá, zvažovaný tiež rozsiahly program tohtoročnej 65-ročnej Pražskej jari, ktorej nedeliteľnou súčasťou bol, typick-

ými reminiscenciami, novinkami a živými produkciami, naplnený Rok slovenskej hudby na dôkaz, že slovenská tvorba a reprodukčné umenie zohrávali vždy jednu z dôležitých úloh pri umeleckom stretnutí našich národov.

Medzi renomovanými medzinárodnými hviezdami Pražskej jari bola v Prahe dychtivo očakávaná speváčka Edita Gruberová, „Mozartov sláviček“, ktorú na Bertramce - priamo v pôsobisku skladateľa, sprevádzal Pražský komorný orchester. Slovenských pianistov reprezentoval stály hosť českých koncertných siení, profesor na pražskej hudobnej akadémii, Marián Lapšanský.

Nad Rokom slovenskej hudby, ktorý vyvrcholil na festivale Pražská jar, prevzal záštitu prezident Slovenskej republiky Ivan Gašparovič, ktorý bol tiež medzi slávnostnými hosťami na koncerte Slovenskej filharmónie v Smetanovej sieni. Koncert viedol hosťujúci dirigent Českého rozhlasu Vladimír Válek. Spolu s ruským sólistom Borisom Berezovským uviedol majstrovský Rachmaninov klavírny koncert d-moll spolu s novinkovou skladbou Adorations, ktorú Pražskej jari venovala v Anglicku žijúca slovenská skladateľka Ľubica Salamon-Čekovská ako pôvodnú premiéru.

Ďalšími slovenskými účastníkmi na medzinárodnom hudobnom festivale v Prahe boli Moyzesovo kvarteto a storočná Cappella istropolitana spolu so špičkovým jazzovým súborom Petra Lipu v prehliadke moderných slovenských súborov spolu s členmi Bratislava Hot Serenaders. Staršiu slovenskú hudbu v programoch Pražskej jari reprezentovali zástupcovia generácie skladateľov z radov Mikuláša Schneidera-Trnavského, absolventa budapeštianskej hudobnej akadémie a generácie slovenskej hudobnej moderny, odchovej Alexandrom Moyzesom Medzi atraktívnymi osobnosťami festivalu zo Slovenska sa takisto objavil nový tenorista Otokar Klein, basista Gustáv Beláček a v Praze usadený Štefan Margita. Úplne ojedinelým bolo vystúpenie Milana Lasicu ako zvláštneho hosťa slovenskej hudby hot dance music a prvé symfonické koncertné turné košickej Štátnej filharmónie s jej šéfom Zbyňkom Millerom s premiérou Koncertu pre Gioru od slovenského skladateľa Petra Breinera, ktorý autor i sám dirigoval.

Jiří Vitula

Pod heslom integrity

Slovenská otázka v politike Maďarska 1918 - 1921

Slovensko-maďarské vzťahy od začiatku devätnásteho storočia sú jedným z najčastejšie diskutovaných problémov slovenského politického života. Okrem politických elít a odborníkov sú často vďačnou témou pre laikov a najmä tých, ktorí s Maďarmi a maďarskou otázkou do styku takmer nikdy neprišli. Skreslené predstavy o tisícročnej porobe pod Maďarmi, predstavách, že slovenské dejiny začínajú štúrovcami, ktoré u mnohých pretrvávajú ešte zo školských lavíc, tomu napomáhajú. Musíme ešte k tomu prirátat' vyt'ahovanie „maďarskej karty“, keď sa to niektorým politikom, najmä v predvolebnom boji, hodí.

Vojtech Čelko

Kniha Miroslava Michela, ktorý patrí k najmladšej generácii slovenských historikov (okrem toho, že je pracovníkom Historického ústavu SAV v Bratislave, prednáša v Ústave českých dejín Filozofickej fakulty Karlovej univerzity v Prahe), nám približuje zaujímavú kapitolu slovensko-maďarských vzťahov v období prvých rokov Československej republiky. Zvyčajne sa historici, ale i publicisti venovali slovenskému pohľadu, to znamená prvomájovej mikulášskej rezolúcii, martinskej deklarácii, vojenským vzburám koncom prvej svetovej vojny či začleňovaním Slovenska do Československa. Pozorný čitateľ Slovenských dotykov si iste spomenie, že v rámci komentovaných spomienok sme pred vyše rokom uviedli k tejto téme knihu Štefana Janšáka Vstup Slovákov medzi slobodné národy.

Michelova kniha je rozdelená do šiestich častí a zaoberá sa kvalitatívne zmenenou situáciou, keď v dôsledku konca prvej svetovej vojny, po rozpade rakúsko-uhorskej monarchie, Slovensko, dovtedy považované za „hornú zem“, ktoré nikdy nemalo presne vyznačené hranice, stalo sa súčasťou Československej republiky a tým aj subjektom medzinárodného záujmu.

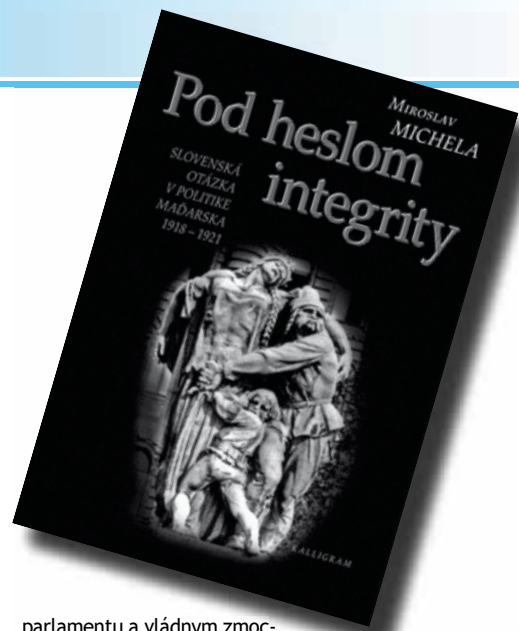
V prvej časti, Čo so starým Uhorskom?, autor rozoberá snahu Mihálya Károlyiho a jeho ministra pre otázky národnosti Oszkára Jásziho o zachovanie integrity Uhorska. Na ministerstve pre národnostné menšiny bola vypracovaná koncepcia „malého Švajčiarska“, ktorá by predstavovala kantonálne usporiadanie krajiny, v rámci ktorého by bola aj menšia regionálna autonómia. Z predpokladaných štrnástich kantonov by slovenské obyvateľstvo dominovalo v troch - severozápadnom, severnom a východoslovenskom. Táto koncepcia, prezentovaná ako určité provizorium, mala oficiálne pretrvať do rozhodnutia mierovej konferencie. Je zaujímavé, koľko maďarské politické elity očakávali od mierovej konferencie. Celý čas sa usilovali o udržanie súčasného stavu s presvedčením, že na mierovej konferencii udržia integritu uhorskej krajiny. Michela v tejto súvislosti venuje pozornosť aj odstredivým tendenciám zo Slovenska, ktoré boli organizované predstaviteľmi bývalej štátnej správy, a ktoré poukazovali, že nemaďarské obyvateľstvo

nemá záujem na zániku Uhorska. Zmieňuje sa nielen o východnom Slovensku, ale aj menej známych pokusoch o zvrátenie situácie na Slovensku plánovaným povstaním v oblasti Žitného ostrova. Rozoberá aj jednotlivé prouhorské aktivity Dvortsáka, Szviesényiho a Liptaya, ktoré pokračovali aj po prijatí mierových dohôd.

Druhá časť knihy, Menšiny ako záchrancovia, alebo zradcovia integrity?, venuje pozornosť vnútropolitickým zmenám v Maďarsku a postojom ich predstaviteľov, či už išlo o Bélu Kúna, Gyula Peidla, Istvána

K 90. výročiu podpísania Trianonskej mierovej zmluvy

Friedricha, Károlya Huzszára, k menšinám. Popri oficiálne deklarovaným snahám dohovoriť sa s bývalými menšinami, objavili sa aj snahy zdôrazňujúce veľkú mieru zodpovednosti bývalých menšín za rozpad Uhorska. Argumentovalo sa, že Nemaďari mali dostatok priestoru na sebarealizáciu, čoho dôkazom mali byť ich zachované tradície a jazyk. Za túto politiku sa podľa predstaviteľov tejto platformy „menšiny Maďarom odmenili tým, že zneužili ich dôveru a zradili tisícročnú uhorskú štátnosť“. Tomuto mali slúžiť aj prejavy lojality Slovákov, žijúcich v Maďarsku, ktorí mali za úlohu oslovovať a hovoriť aj za „bratov“ na „obsadených územiach“. Predpokladom týchto revíznych koncepcií mala byť aj vnútorná nestabilita nástupníckych štátov. Napríklad na Slovensku napomáhal k tomu aj štrajk železničiarov a poštárov vo februári 1919 v čase príchodu Šrobárovej vlády do Bratislavy. Následkom toho bolo vyslanie 459 železničných úradníkov a 2 523 podúradníkov a robotníkov z Čiech, ktorí nahradili predchádzajúcu garnitúru, angažujúcu sa v štrajkovom hnutí. Miroslav Michela rozoberá aj dobrodružnú Hlinkovu cestu na mierovú konferenciu do Paríža a kontroverznú úlohu, ktorú v nej zohral dlhoročný Hlinkov priateľ, univerzitný profesor František Jehlička. Je pozoruhodné, že Jehlička bol v tom čase poslancom pražského

parlamentu a vládnyh zmocnencom pre Alžbetínsku univerzitu v Bratislave. Je zaujímavé, aké významné funkcie mali vtedy v Maďarsku niektoré osobnosti slovenského pôvodu. Napríklad katolícky kňaz Michal Kmoško bol dekanom Bohosloveckej fakulty v Budapešti, uhorským prímasom bol János Csernoch, rodák zo Skalice. Michela píše i o dvoch významných politických platformách, ktoré sa, v rámci „slovenskej akcie“ financovanej maďarskou vládou, podieľali na špionážnej činnosti, plánovaní rámcov budúcej spolupráce až po propagandu. Ich spoločným cieľom bolo čím rýchlejšie spojenie Slovenska s Maďarskom. Podľa zachovaných správ ich konšpiračná práca pokročila najviac na východe Slovenska, kde mali osemsto platených agitátorov a mnohých dôverníkov. Okrem propagandistických letákov vydávali aj noviny Slovenský národ, vychádzajúce v náklade až 50 tisíc kusov.

Jedným z dôvodov, prečo sa na maďarskom území veľmi nepodarilo zneužiť proti Slovensku a Československej republike slovenskú menšinu, bola skutočnosť, že slovenská komunita v Maďarsku bola v tom čase už v pomerne pokročilom štádiu asimilácie, neobývala rozsiahlejšie homogénne územia a nedisponovala etablovanou a vplyvnou inštitucionálnou základňou. Toto je dôležité na pochopenie dnešnej situácie, ktorá výmenou obyvateľstva po druhej svetovej vojne zoslabila ešte viac stávajúcu slovenskú menšinu v Maďarsku a viedla k jej postupnej asimilácii.

Tretia časť knihy, Trianon, je venovaná Maďarsku a mierovým rokovaniam v Paríži. Hlavným argumentom maďarskej strany, ktorú na rokovaniach viedol známy gróf Albert Apponyi, (podľa slov Štefana Osuského „stelesňoval ducha bezohľadnosti a utlačovania Slovákov“), bol argument, že „jazykové rozdiely nemôžu byť nosným dôvodom dezintegrácie štátu, v ktorom sa za tisíc rokov existencie uplatnili isté kultúrne a hospodárske väzby“. Delegácia používala aj protičeské motívy, ktoré podporila Hlinkovým parížskym memorandom z jesene 1919. Maďarská diplomacia využívala aj kontakt s Poľskom už aj preto, že medzi Československom a Poľskom boli zlé susedské vzťahy a neskôr i fakt, že Praha odmietla poskytnúť Varšave pomoc vo vojne proti bolševickému Rusku. Napriek tomu, došlo 4. júna 1920 k podpísaniu trianonskej mierovej zmluvy. Trianon sa v maďarskej spoločnosti zakódoval ako pojem novodobej „národnej“ tragé-

die“. Nestal sa len symbolom rozkúskovania krajiny, ale aj rozdelenia maďarského národa.

Štvrtá časť knihy, Nenaplnené nádeje, je venovaná vojenským plánom pripojenia Slovenska do podpísania Trianonskej mierovej zmluvy. Išlo o založenie slovensko-poľskej légie, vznik emigrantskej Slovenskej národnej rady, založenie Hornozemského komitétu.

Piata časť knihy, Jediná cesta - konsolidácia, obsahuje maďarské snahy o zblíženie s Československom, Poľskom i vôbec štátmi Malej dohody. Zaoberá sa medzištátnymi československo-maďarskými rokovaniami. Predmetom bolo zabezpečenie menšinových práv pre Slovákov v Maďarsku. Maďari očakávali územné ústupky na Žitnom ostrove, k čomu počas trvania prvej republiky nedošlo.

Záverečná časť knihy, Pod taktovkou Istvána Bethlena, sa zaoberá československo-maďarskými rokovaniami, ktorých výsledkom boli prvé dohody, napríklad o vydávaní zločincov, spolupráci v kriminálnych a občianskoprávných prípadoch, overovaní listín, otázke dedičstva právnických osôb, nostrifikácie vojnových pôžičiek československých občanov. Najvýznamnejším výsledkom rokovaní bol dohovor o výmene uhlia za obilie a múku. Bol povolený dovoz piva a export kovopriemyselných výrobkov z republiky. Autor venuje pozornosť aj národnostným menšinám. Napríklad v prípade Slovákov v Maďarsku bol na dlhé roky menovaný gymnaziálny profesor Adolf Pechány, ktorý pôsobil ako vládny zmocnenec až do roku 1941. Jeho hlavnou činnosťou bolo zameriavanie sa na propagandu, ktorej nosnou myšlienkou bol boj proti česko-slovenskej jednote. Jeho angažovanie nezastavilo už naštartovaný proces asimilácie Slovákov v Maďarsku.

Miroslav Michela už v predchádzajúcej a v tejto kapitole analyzuje reštauračné pokusy posledného rakúskeho cisára Karola. V tomto období sa Maďarsko sústredilo na vnútornú konsolidáciu krajiny, aby mohlo robiť plnohodnotnú zahraničnú politiku. Od roku 1922 po skúsenostiach s politikou, veľmoci, ale aj v susedných štátoch došli v Budapešti k jednoznačnému záveru, že bez výraznej zmeny zahraničnopolitickej situácie nedôjde ani k zmene hraníc. Z toho dôvodu, od roku 1922 medzi oficiálnymi cieľmi maďarskej zahraničnej politiky nefiguruje požiadavka zmeny hraníc. V záverečnej časti knihy autor upozorňuje, že počas medzivojnového obdobia predstavovala spolupráca so slovenským autonomizmom jednu z často spomínaných alternatív dosiahnutia revízie hraníc, ale predstavitelia Hlinkovej slovenskej ľudovej strany nemali záujem o opätovné obnovenie slovensko-maďarského štátneho zväzku. Aj keď dočasne k revízii hraníc viedenskou arbitrážou podpísanou 2. novembra 1938 došlo, skončením druhej svetovej vojny sa stav vrátil do obdobia pred rokom 1938.

Miroslav Michela napísal veľmi zaujímavú knihu, ktorá je svedectvom rozsiahleho archívneho výskumu, ale aj využívania najnovšej, najmä maďarskej literatúry. Najmä tento rok, keď si pripomenieme deväťdesiat rokov podpísania trianonskej mierovej zmluvy, ktorá určila definitívne hranice Slovenska, je dobré dozvedieť sa viac, čo všetko k tomu viedlo a čo nasledovalo. V mnohom je to dôležité aj pre dnešok.

Pomník Martina Rázusa

Z iniciatívy Spolku Martina Rázusa bude na nábreží Dunaja v Bratislave stáť pomník Martina Rázusa, ktorý stvárni činnosť tejto významnej osobnosti ako spisovateľa, kňaza a politika.

Dominantou pomníka bude vysoký žulový pilier pozostávajúci z jedenástich platní, z ktorých každá má reprezentovať jedno miesto pôsobenia

SNIMKA: ARCHIV

Martina Rázusa počas jeho života a bude označená aj názvom tohto miesta. Medzi deviatou a desiatou platňou budú osadené dva sklenené hrany

s Rázusovým portrétom a s textom: Martin Rázus, 1888 - 1937, kňaz - spisovateľ - politik a s chronológiou jeho života. Vo večerných hodinách bude pomník osvetlený.

Spolok Martina Rázusa vyhlásil architektonicko-výtvarnú súťaž na stvárnenie pomníka tejto osobnosti v Bratislave v máji 2008. Jej víťazmi sa stali mladí výtvarníci Martin Dzurek a Ing. achr. Daniel Bartoš. Spolok vtedy požiadaval viaceré inštitúcie i jednotlivcov o finančnú podporu. Ministerstvo kultúry SR prispelo sumou 9000 eur, hlavné mesto SR Bratislava s podporou grantového programu ARS Bratislavenensis čiastkou 3500 eur.

Významnú finančnú podporu na realizáciu pomníka poskytla aj Nadácia Matice slovenskej (5000 eur), ďalej prispeli Rázusovo rodné mesto Liptovský Mikuláš, obec Moravské Lieskové, kde

Martin Rázus pôsobil, cirkevné zbory Evanjelickej cirkvi augsburského vyznania (ECAV) v Pribyline a Kežmarku a ďalšie. Jednotlivci prispievajú sumami od 10 do 100 eur.

Realizáciu tohto projektu môžu záujemcovia podporiť aj kúpou dlaždíc po 166 eur, ktoré budú tvoriť dlažbu pod areálom pomníka. Táto forma získavania finančných prostriedkov sa ukázala ako úspešná: Zo 48 dlaždíc sa ich za štyri mesiace predalo 20.

Snahou spolku je odhaliť pomník koncom októbra 2010 pri príležitosti 122. výročia narodenia Martina Rázusa.

Spolok Martina Rázusa vznikol v roku 2002 v Liptovskom Mikuláši a hlási sa k odkazu tohto významného slovenského spisovateľa, dramatika, básnika, politika, evanjelického kňaza z Vrbyce (dnes súčasť Liptovského Mikuláša). Má za cieľ propagovať stále aktuálne dedičstvo duchovnej, umeleckej a politickej práce Martina Rázusa a jeho demokratické, humanistické a etické poslanstvo, uviedol člen spolku Ján Juráš.

Spolok inicioval aj postavenie pamätníka M. Rázusa v jeho rodnom meste, vydal zborník Martin Rázus I. a nahrávku piesne Hoj, zem drahá, v podaní Speváckeho zboru slovenských učiteľov. Usporiadal osem ročníkov cykloturistického maratónu - Po stopách Martina Rázusa a rad ďalších kultúrnych, duchovných a športových podujatí.

V auguste tohto roku pripravuje už 9. ročník spomínaného maratónu a v septembri veľkú popularizačnú konferenciu s názvom Sláva šľachetným, venovanú viacerým významným osobnostiam, ktorá sa uskutoční v Liptovskom Mikuláši. (ta)

VYSIELANIE PRE SLOVÁKOV ŽIJÚCICH V ČR

ČESKÝ ROZHLAS

ČRO 1 - RADIOŽURNÁL	utorok	20.05 - 21.00
ČRO 6/RSE	streda	19.15 - 19.30
Regina Praha	pondelok, streda	19.45 - 20.00
Ústí nad Labem	pondelok, streda	18.45 - 19.00
Plzeň	pondelok, streda piatok	19.45 - 20.00 19.30 - 20.00
České Budějovice	pondelok, streda	19.45 - 20.00
Hradec Králové	pondelok, streda	19.45 - 20.00
Ostrava	pondelok, streda	19.45 - 20.00
Brno	pondelok, streda	19.45 - 20.00
Olomouc	pondelok, streda	19.45 - 20.00
Sever	pondelok, streda	19.45 - 20.00
Vysočina	pondelok, streda	19.45 - 20.00

Európska dohoda o ochrane ľudských práv

Egon T. Lánský

Dvanásť európskych štátov podpísalo v novembri roku 1950 v Ríme Európsky dohovor o ochrane ľudských práv a slobôd, ktorý po ratifikácii v signatárskych krajinách skoro o tri roky neskôr vstúpil do platnosti. V tom čase už naprieč Európou bola spustená, slovami vojnového i povojnového britského premiéra Winstona Churchilla, železná opona a v Československu sa o vývoji v Európe sotvakto dozvedel. Pravdu povediac, málokto u nás vedel, že v západnej Európe existuje čosi, čo sa volá Rada Európy a je organizáciou v podstate bez majetku a moci, vytvorenou na obranu a ochranu demokracie, slobody a práva občanov v členských krajinách. A že vďaka spomínanému dohovoru existuje aj Európsky súd pre ľudské práva, ku ktorému sa môžu občania členských štátov obrátiť, keď majú pocit, že im štát ukrivdil a u súdov doma sa práva dovoliť nemôžu. Český senát šesťdesiate výročie rímskeho podpisu pripomenul 4. mája konferenciou, na ktorú ma tiež pozvali.

Sám som sa v exile obranou práv občanov krajiny „sovietskeho bloku“ zaoberal a vďaka tomu a skutočnosti, že jeden z mojich kolegov na štúdiách politológie vo švédskom Lunde sa stal poslancom a predsedom Parlamentného zhromaždenia Rady Európy, som o tejto organizácii a jej činnosti čosi vedel a tak som kedysi jej predstaviteľov do ČSFR aj priviedol. Netrvalo dlho a ČSFR sa stala jej členom.

Na prijatie však treba splniť isté podmienky, napríklad prihlásiť sa k záväzku k niektorým dohovorom a dohovor o ochrane práv a slobôd je jedným z nich. Obsahuje celý rad protokolov, nie všetky sú

povinné. Mňa doteraz teší, že jeden z nich, stále platný pre Česko i pre Slovensko, som ako veľvyslanec ČSFR na jar roku 1992 podpísal.

Nemienim tu teraz vypočítavať všetky protokoly. Kto má záujem, môže si podrobnosti vyhľadať na internete, alebo požiadať svoje ministerstvo zahraničia o ich zaslanie. Namiesto toho prezradím pár vecí zo zákulisia organizácie, ktorá má dnes 45 členov - prakticky všetky európske krajiny, vrátane niektorých postsovietskych neeurópskych. To má výhody, aj nevýhody. Napríklad sa pamätám, že pri prijímaní Sovietskeho zväzu za člena sa tvrdé podmienky členstva uplatňovali s veľmi prižmúrenými očami. K Turecku Rada Európy taká veľkorysá nebola, hoci je zakladajúcim členom. Či azda práve preto?

Jeden kuriózný zážitok mám z veľkej recepcie, ktorú som v sídle Rady v Štrasburgu usporiadal na posledný, 74. československý štátny sviatok. Pozval som vtedy aj médiá a politikov z Česka i zo Slovenska, aby som predviedol, že títo ľudia reprezentujú širokú škálu názorov, ale rozpad svojho štátu si nepriali. Českí priatelia sa akosi nedostavili, zo Slovenska prišli všetci pozvaní - Martin Porubjak, František Mikloško i László Nagy. A pani generálna tajomníčka Rady Európy Catherine Lalumière sa ma so slzami v očiach pýtala: „A čo vy teraz budete robiť pán veľvyslanec?“ „To je jednoduché,“ odvetil som. „Vrátim sa do Prahy a budem zas v exile, lebo ja som zo Slovenska.“

Keď som, ešte do Štrasburgu, zaskočil do Prahy, aby som sa s istým zodpovedným politikom - menovať ho nebudem - dohodol, že ak teraz niektoré veci pripravíme, bude sa Česku i Slovensku po rozdelení ČSFR ľahšie vracieť, odpovedal mi, že Rada Európy je komunistická organizácia a pani generálna tajomníčka ničomu nerozumie.

Tak som dal výpoveď a vrátil sa do toho exilu.

SNIMKA: ARCHIV

Fejtón

Možno je to úmorným tempom, akým žijem alebo nejakými prapodivnými silami, čo na mňa už celé roky pôsobia, ale až priveľmi často sa mi stávajú veci, ktoré sú len ťažko uveriteľné. Ale sú tu a robia môj každodenný život, dá sa povedať, až závratným.

Aj toto sa začalo, ako vždy, celkom nevinne. Ráno, ponáhľajúc sa do práce, som bežala ešte po ceste k električke vyhodit' sáčok so smetami. V jednej

Bezdomovcom ľahko a rýchlo

rukou som držala kľúče, ktorými som zamykala dvere, a v druhej odpadky. Rázne, ako je mojim zvykom, v hlbokom zamyslení nad nejakým abstraktným problémom, som s neuveriteľnou energiou otvorila kontajner a hodila doň svoje kľúče, zatiaľ čo tašku s odpadkami som pevne stískala v druhej hrsti, ktorou som pridržovala vrchnák koša. Už počas krátkeho letu kľúčov som si uvedomila celú hrôzu situácie. Stála som tam ako obarená, v čierno-bielom kostýmčeku od Ribkoffa, hlboko si vedomá toho, čo budem musieť urobiť. Mysľou mi síce prebehli najrôznejšie, pravda úplne šialené, možnosti, ale zavrhla som ich a vrátila sa k jedinej realnej. Ťažké kovové kľúče sa prepadli až kdesi na dno. S hlbokým povzdychom som sa postavila na špičky, vyhnula si rukávy a zaborila ruky do kontajnera. Ja, ktorá som so žalúdkom až v krku, likvidovala aj plienky svojich detí a odchádzala z domu, keď si náš pes pokazil žalúdok! Ob jednu nádobu stál sústredene sa tváriaci kolega, ktorý tam bol zrejme už predtým mnou, teraz zajastril a s hlbokým

záujmom sa na mňa zadíval. Trochu som mala aj strach, či nemá táto kasta ľudí kontajnery vyčlenené podľa rajónov a či mi teda starý, zhrbený muž s fúzmi neurčitej farby a oblečený v šatách tiež neurčitých farieb a materiálov, nepride vynadať alebo rovno ma ovaliť bakoľou, ktorú držal v ruke. Ale, čo už som mohla robiť?! Tie kľúče sa tam nechať nedalo. Hrabala som sa v odpadkoch s odvrátenou hlavou a radšej som nechcela identifikovať veci, ktoré mi prechádzali rukami. Spomenula som si na rady lekárov a zhlboka som pri tom dýchala, spolahnúť sa, že ma to zachráni od najhoršieho. Ťažko sa to pravda zlučovalo s tým, že som sa zároveň snažila nedýchať a teda necítiť... Keď tu som, napriek veľkej a zúfalej snahe, zacítila v ruke čosi priveľmi mäkkého, teplého a akosi prapodivne lepkavého. Od strachu sa mi až zastavilo srdce. Zradne ma opustil posledný zvyšok pudu sebazáchovy, zdvihla som ruku s touto záhadnou masou a pozrela sa na ňu. V dlani som držala mŕtvu mačku, zrejme nedávno prejdenú autom a odpratanú do tejto vzácnej nádoby. Po ruke mi až po lakety tiekla krv. Nuž, ako by som to zhrnula... Stihla som aspoň strčiť hlavu do kontajnera, aby raňajky neskončili pod mojimi nohami na chodníku. Odchádzali zo mňa akosi omnoho dlhšie, než som ich prijímala (to by mi mohli biológovia, mimochodom, nejako vysvetliť!). Keď som vytiahla bledú a otrasenú tvár spod vrchnáka kontajnera, stál pri mne už spomínaný kolega od vedľa tak blízko, až som nadskočila. Napočudovanie vyčaroval na tvári čosi ako sústrastný úsmev a odchádzajúc, ledabolo cez plece prehodil: „Nič si z toho nerobte, mladá pani, to si zvyknete...“

Naďa Vokušová

Ako každoročne na jar, tentoraz 13.-16. mája, zavítali do Prahy z celého sveta knihy a ľudia okolo nich - autori, vydavatelia, literárni agenti... Čitatelia, tí našli do Priemyslového paláca na holešovické Výstavnisko cestu prevažne z Prahy, či tí odhodlanejší zo zvyšku Českej republiky. Asi najväčším pozitívom je, že v počte naďalej sa zvyšujúcom, na čom nezmenila nič ekonomická kríza ani požiar, čo zničil jedno krídlo paláca, dodnes len provizórne zakryté. A prečo o tom písať v Slovenských dotykoch? Pretože - tiež ako každoročne - nechýbali knihy, akcie, stánky, vystavovatelia a osobnosti zo Slovenska. A nechýbali ani knižné počiny Slovákov, žijúcich v Česku, či tie výsostne česko-slovenské...

Máme svet prečítaný

Vladimír Skalský

Hlavným hosťom veľtrhu bolo Poľsko, hneď vedľa jeho stánku kúsok za hlavným vchodom, však našiel návštevník aj stánok slovenský, prapravený Literárnym informačným centrom. Pokiaľ

ri, ako je dnes pekne! - Podívej, jak je dnes hezky! Ujali sa i prezentácie Antológie slovenskej prózy v zahraničí Medzi dvoma domovmi a vlastne celého radu antológií, ako ich vydáva Svetové združenie

liku bolo venované predstavenie monografie Martin Kukučín - výber z tvorby, ktorú zostavil a prezentoval prof. Ján Gbúr. Mimoriadnu pozornosť pochopiteľne priťahli Pavol Hammel či Kamil Peteraj, mladú literatúru zastupoval aj Pavol Rankov, k pestrosti slovenského zastúpenia nepochybne prispeli aj Katarina Michel a Irena Brežná, autorky žijúce v Nemecku a Švajčiarsku.

Veľtrh má tradične nielen čestného hosťa, tentoraz severného suseda Česka i Slovenska a stredoeurópsku veľmoc, ale i hlavnú tému či témy. Tie tohtoročné zneli „Rastieme s knihou - literatúra pre deti a mládež“ a „Literatúra a zblížovanie kultúr“. Aktivity slovenských pražských klubov teda úzko súviseli s oboma.

Zastúpené bolo aj Belgicko, a to oddelenými expozíciami Flámska a Valónska vrátane Bruselu, pochopiteľne Česká republika, Čína, Fínsko, Francúzsko, Izrael, Japonsko, Južná Kórea, Maďarsko, Nemecko, Portugalsko, Rakúsko, Rumunsko, Rusko, Saudská Arábia, Španielsko, Švédsko,

išlo o návštevníka pravidelného, mohol tam trafiť naslepo. Hoci prítomní boli aj ďalší slovenskí vystavovatelia a usporiadali sa ďalšie akcie, tento stánok a ľudia v ňom - to bol predsa len stredobod slovenského ostrova v mori potlačeného, orezaného a zviazaného papiera, nazývaného knihou.

Aj Slovenský literárny klub v ČR a Slovensko-český klub, vydavateľ Slovenských dotykov, sa podieľali na príprave podujatí v stánku. Predstavili knihu z dielne prvého z klubov, najmä však z pera Barbory Škovierovej a štetca Tat'jany Pajonkovej, prvý detský česko-slovenský príbehový a obrázkový slovník Poz-

Slovákov v zahraničí spolu s Literárnym informačným centrom a Maticou Slovenskou - po poézii a próze bude tretia venovaná publicistike. Pražskému publiku predviedli aj vydavateľskú odvahu niekdajšieho bratislavského primátora Petra Kresánka, dnes majiteľa vydavateľstva Simplicissimus, ktoré vydalo vari najvýpravnejšiu knihu o Slovensku všetkých čias - Ilustrovanú encyklopédiu pamiatok Slovensko.

Mimoriadne úspešnou bola prezentácia tvorby Borisa Filana, Jána Litváka, Rasta Piška, Jany Beňovej a Lucie Siposovej. Odbornejšiemu pub-

Švajčiarsko, Taipei, Taliansko, USA, Veľká Británie, množstvo súkromných vystavovateľov či európskych organizácií. V tomto Babylone by Slovensko chcelo zohrávať ešte dôležitejšiu rolu a z iniciatívy veľvyslanca Petra Brňa sa začali rozhovory o tom, že by sa mohlo stať čestným hosťom v roku 2012.

Toho tohtoročného prezentovali aj sugestívnou otázkou: „Máme Poľsko prečítané?“ Podobné akcie sú samozrejme zo strany návštevníka pokusom tak trochu prečítať svet, v zmysle doslovnom i prenesenom. Texty v knihách sú kódmi, tie dobré sú však súčasne kľúčmi k dekódovaniu diania okolo nás.

ALEXANDER HALYONÍK, VLADIMÍR SKALSKÝ, BARBORA ŠKOVIEROVÁ A PETER KRESÁNEK PRED PREZENTÁCIOU, V PUBLIKU UŽ SPORIADANE SEDIA NAĎA VOKUŠOVÁ A EGON T. LÁNSKÝ

ILUSTROVANÁ ENCYKLOPÉDIA PAMIATOK SLOVENSKO MÁ AJ SVOJU VÁHU...

Keď na Slovensko prišla prvá séria SuperStar, vznikol okolo súťažiacich dovtedy nevídaný mediálny ošial'. Boli všade. A všade okolo nich davy. Medzi nimi bol aj Miro Jaroš, ktorý v súťaži pôsobil ako „slušák“, ktorý by ani muče neublížil. O to viac bol zaujímavejší pre bulvárne médiá, ktoré jeho a jeho vzťah s víťazkou série Katkou Koščovou, rozniesli na kopytách. Vydal rýchlo urobený album, ale jeho disko look veľa vody nenamútil. A potom na pár rokov zmizol. Nedávno však aj najväčším neprajníkom padla sánka, keď sa do rádií dostal jeho singel Na dne mora. Taká nádherne melodická pesnička s krásnym textom sa už dlho nikomu nepodarila. O to väčšie bolo moje prekvapenie, keď sa so mnou, namiesto vyt'aženého muzikanta, stretol zamestnaný človek, ktorý na pol hodinu odbehol z kancelárie.

veľmi rýchlo dostanem a snažím sa to korigovať. Nerád som pod tlakom.

Tvoj duet s Pet'ou Humeňanskou Na dne mora je výnimočne vydarený. Si spokojný, ako si sa zabehol?

Veľmi. Pri prvom albume sme boli po SuperStar dohnaní k tomu, aby sme niečo rýchlo vydali, keďže vtedy boli asi aj najväčšie zisky pre vydavateľstvá. Odkedy som však prestal robiť hudbu prvoplánovo, moja tvorba sa dosť zmenila. Potreboval som tri roky, aby som si uvedomil, kto som, ako chcem robiť hudbu a že musí mať určité poslanstvo. Odkedy som si začal pesničky písať sám, ľahšie sa mi spievajú. Je to akoby som sa delil o súčasť svojho života s ľuďmi...

Aj to na tebe počuť...

Pieseň Na dne mora je však cover

verzia, ja som len autorom textu. Je to pesnička od izraelského autora Idana Raichela, v roku 2003 to bol v Izraeli obrovský hit.

Často a v mnohých súvislostiach spomínaš Izrael.

Izrael sa mi veľmi páči. Mnoho ľudí si myslí, že mám židovské korene, ale nie je to tak. Dostal som sa tam náhodou, keď som si hľadal prácu. Chcel som si zaplatiť dobrého producenta, ktorý by so mnou nahral album. Spoločnosť, ktorá mi prácu sprostredkovala, ponúkla práve Izrael. Ostal som tam tri a pol roka, upratoval som byty, robil komparzistu, učil sa v škole po hebrejsky, veľmi sa mi tam páčilo - ľudia, ich spôsob života... Je to neporovnateľné so Slovenskom. Tu mám pocit, že sa ľudia stále mračia a na všetkom hľadajú

Konečne slobodne dýcham

Zuzana Kostelníková

Odkedy sú speváci zamestnaní od 8.00 do 16.00 a navyše v kancelárii?

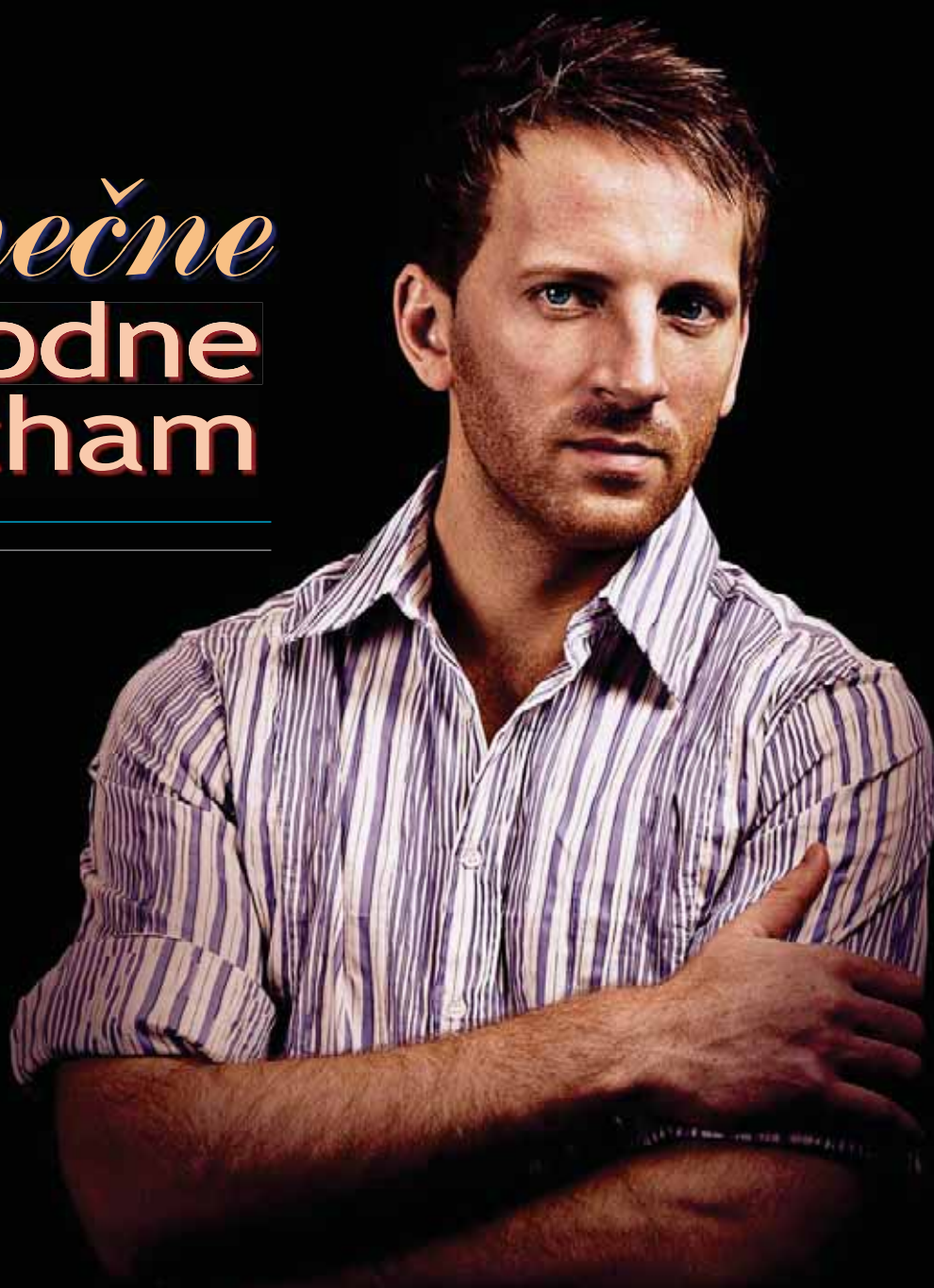
Mám to vymyslené tak, že pracujem v marketingu v jednej internetovej spoločnosti, robím mediálne a bártrové spolupráce, som v úzkom spojení so šoubiznisom, s hudbou a s kultúrou, viem, čo sa kde deje.

Chcel si to robiť alebo t'a k tomu dotlačil život?

Baví ma to, veľa sa naučím. V škole sme mali marketing, hoci to nebol hlavný predmet. Ak potrebujem ísť na koncert alebo niekam s kapelou, vychádzajú mi v práci v ústrety. Dobré sa tam cítim a každý utorok mám voľno. Vtedy sa snažím vybaviť si všetky hudobné veci, aby som nevynechával cez týždeň.

Po čase t'a opäť oveľa viac vidno. Ako všetko zvládaš?

Úplne v pohode. Hoci mám niekedy pocit, že si toho naložím veľa a potom bývam podráždený. Našťastie sa z toho

chyby, závidia si. V Izraeli, aj napriek tomu, že tam občas bývali atentáty, som sa cítil veľmi dobre. Preto som si požičal aj melódiu pre pieseň Na dne mora, ktorá sa v originály volá Boi - „Pod“, vo význame, keď to hovorí muž žene.

Bolo ťažké dostať ju na album?

Vždy som vedel, že ju tam chcem mať, len vybaviť všetky povolenia bolo ťažké. Ale vraví sa, že taká pesnička príde raz za život, že ti spadne z neba. Zavola som priamo spevákovi, vysvetlil mu to a on súhlasil; ale s tým, že pesnička musí ostať v hebrejčine. Takto som ju nahral na album Tlaková niž, ktorý vyšiel v roku 2008. Keď som rozmýšľal o ďalšom singli, vravel som si, že Boi je super tip. Chcel som ju nahrať aj v slovenčine a poslať na schválenie Idanovi. Ten si ju vypočul a hneď mi napísal, že je to krásne, že to máme určite vydať ako singel. Potom ma dvakrát pozval koncertovať s ním do Viedne. Bolo to úžasné.

Prečo si si na tento duet vybral Petru Humeňanskú, bývalú konkurentku zo SuperStar?

Poradila mi ju Katka Koščová, s ktorou som nahral prvú, hebrejskú verziu. Katka v tom čase vydávala album Nebotrasenie, ktorý bol skôr džezový a nechcela, aby jej zároveň vyšla popová pesnička a ľudia nemali chaos, čo vlastne robí. Poradila mi Peťu a urobila dobre. Teraz máme na koncertoch pripravenú krásnu akustickú verziu, ktorá je až zimomriavková.

Chystáš sa so svojimi skladbami aj do Čiech?

Pár kamarátov mi volalo, že sa tam pesnička Na dne mora už hrá. Počuli ju v obchodnom dome, aj v niektorých rádiách. Netušil som o tom a neviem, ako sa to stalo, ale určite by som do Čiech veľmi rád šiel. Tam ma ľudia nemajú zafixovaného ako disko chlapca s líškou okolo krku, neboli by ovplyvnení mojimi pesničkami, aké som robil v minulosti.

Stretávaš sa ešte s predsudkami?

Určite. Pokiaľ je niekto v takej súťaži ako SuperStar, nedá sa nestretnúť s predsudkami. Hlavne to, akú tvorbu som robil pred tým a zrazu prídem s niečím, čo má odkaz, je úprimné, a ľudia si to nevedia so mnou spojiť. Neveriacky pozerajú. Možno si myslia, že toto je vypočítavé. Pravdou však je, že vypočítavé bolo všetko predtým a dnes je to presne naopak. Do očí mi to nikto nepovie, ale teším sa, že dnes, keď niekam prídem, ľudia spie-

vajú piesne spolu so mnou. Som rád, že neostali niekde v zásuvke a že môžu žiť.

Nebola to však zlá voľba íst do SuperStar...

Nebola. Dávno pred tým som sa snažil získať nahrávaciu zmluvu, vždy som chcel spievať. Nemali sme však dost peňazí, aby som mohol ísť študovať do Bratislavy na konzervatórium. Moja mama to vymyslela veľmi rafinovane. Keď videla, aký som nešťastný, povedala mi: „Budeš predavač a budeš predávať CD-čka.“ Mal som asi 14 a som si to aj odplakal.

A predával si CD-čka?

Učil som sa za predavača a dostal som sa do oddelenia s hudbou. Mame som vtedy splnil sen, sebe ešte nie.

Máš pocit, že teraz už došlo aj na teba?

Teraz už áno. Vlastne od SuperStar, keď som získal veľmi rýchlu popularitu, ktorá síce v mnohom škodí, ale pomohla mi k nahrávacej zmluve a prejavil som sa hudobne a žil svoj sen.

V čase SuperStar sa o tebe popisalo veľa čudných vecí. Ako dlho ešte potrvá, kým sa ich zbavíš?

Neviem. Už som sa naučil brať život taký, aký je. Nemrham energiou, ovplyvniť môžem len prítomnosť

a možno trochu budúcnosť. Snažím sa písať čo najlepšie pesničky bez toho, aby som sa za niečo emočne skrýval. Čas ukáže, do akej miery mi ľudia uveria.

Možno je to aj tvojím vekom...

Asi áno. Aj keď som teraz nahral pesničku, ktorá zanedlho vyjde, volá sa Dolu hlavou, a je hravá, som v nej zase trochu uletený. Veľmi rád sa smejem, nie som len hlbavý, často ma od smiechu bolí brucho.

Kedysi ste boli ako hviezdy prvej SuperStar zvyknúť na veľkú popularitu. Mal si aj zlé skúsenosti?

Bulvárne výmysly. To bolo najhoršie. Mysleli sme si, že šialenstvo okolo nás je normálne, že všetci tak žijú. Boli sme veľmi naivní. Vtedy som začal vzťah s Katkou Koščovou, boli sme k novinárom priateľskí, dokonca chodievali k nám na návštevy. Potom začali vychádzať články, ktoré sa nezakladali na pravde. Najhoršie to bolo, keď sme sa rozchádzali. Písali, že som Katku využíval, a to zabolí. Alebo napísali, že si ideme adoptovať černoška z Afriky. Netuším, kde na to prišli. V jednej talkshow som povedal, že to nie je pravda a, napriek tomu, že som v televízii nespomenul názov týždenníka, redaktor, ktorý to zverej-

nil, mi zavola a povedal: „Pekne. Keď vy takto verejne spochybňujete serióznosť nášho média, ešte len teraz sa začne peklo.“ Trikrát po sebe sme boli na titulke, kde sa písalo o nezmysloch ako láska pre kšeft, že mám milencov a podobne. Ľudia to kupovali, bulvár mal zisk. Zarábali na nás. Dávali nás tam znova a znova. Keď už niet o čom písať, vymyslia si hocičo, len aby boli peniaze z predaja.

Nepodali ste na nich trestné oznámenie?

Hovorili sme o tom s právničkou, chceli sme sa súdiť, ale nakoniec to Katka zastavila. Na veľké naliehanie som to akceptoval. Som typ, ktorý sa bije za pravdu, mám veľkú chuť bojovať, keď sa deje nespravodlivosť.

Možno raz o tom napíšeš pesničku.

Neviem. Prechod z takéhoto šialenstva do normálneho života nie je ľahký. V súťaži som bol najstarší, vypadol som na svoje 27. narodeniny. Tešil som sa, už som mal toho dost. Netušil som však, že keď budem voľný, ešte sa to zhorší. Dovtedy sme boli zavretí v hoteli, nevedeli sme, čo urobí prvý ošial SuperStar s ľuďmi vonku. Raz som vyšiel na ulicu bez ochranky a spoznal realitu. Bolo to strašné. Hotové peklo. Teraz sa môže niekto pousmiať, ale ja som sa nemohol odviezť ani v autobuse. Raz som to skúsil a všetci, ktorí boli vpredu, nahrnuli sa dozadu, ťahali ma za vlasy, či sú pravé, za tričko, podpíš sa. A to nielen deti, ale aj dospelí. Keď som vystúpil, vyšla za mnou polovica ľudí a nechceli ma pustiť. Vtedy sme všetci dali poriadne zarobiť taxikárom. Nevravím, že na toto obdobie spomínam nerád, ale nerozumiem mu.

Ale súčasnosť už vyzerá lepšie. S novým singlom si spokojný, s terajšou reakciou ľudí si spokojný, aj vyzeráš spokojne...

Žijem v šťastnom období. Pripravujem ďalší album, nacvičujem s kapelou, vystupujem, plánujem nové spolupráce, osemdesiat percent z toho bude moja vlastná tvorba a chcel by som ísť aj do Čiech. Hral som na ČeskoSlovenskom plese a mal výborný ohlas. Teraz je to ozajstné, tak, ako má byť. Ľudia ma poznajú, vedia o mne, neprenasledujú ma ako za čias SuperStar, môžem slobodne dýchať a robiť to, čo mám najradšej, čiže hudbu. Som medzi ľuďmi, ktorých mám rád a verím, že aj oni sú radi v mojej spoločnosti. Mám pocit, že môj život je naplnený a nič mi nechýba.

Hukot ako v úli, všadeprítomný spev, tanec, dobrá nálada, zanietenosť a cieľavedomosť - to všetko som pocítila na vlastnej koži pri návšteve prvého jarného workshopu v Drienici na východe Slovenska. Bezprostredné deti s rozihranými iskierkami v očiach a s obrovskou chuťou niekam sa posunúť, niečo dokázať sú príkladom úspešnosti programu Divé maky. S jeho pomocou sa z neopracovaných kameňov stali malé blyšťavé diamanty.

Z kameňov diamanty

Martina Tokarčíková

Prečo práve Divé maky?

Pretože je to výstižná asociácia s Rómami, ktorí podobne ako oni sú nešľachtené, voľne sa vyskytujúce kvety. Skrývajú v sebe ohnivočervenú, temperamentnú farbu a zároveň krehkosť a cit. Ak ich vytrhne z voľne žijúcej prírody bez náležitej podpory a pomoci, zvädnú.

Začiatky

Program Divé maky vznikol v roku 2005 a založilo ho občianske združenie PRO DONUM. Autorkou programu je Vladislava Dolníková, a keďže postupom času roz-

ca, ktorý by ho podporoval v štúdiu. Každé z detí má svojho tútora, ktorý sa stará o jeho napredovanie, pomáha mu s učením, stretáva sa s jeho rodinou a pomáha aj pri zapojení do ďalších aktivít v rámci programu.

Zverenci Divých makov pochádzajú z celého Slovenska a do programu sú zaradení na začiatku školského roka. Podmienkou zotrvania v programe je pravidelná školská dochádzka, motivácia napredovať, bezdôvodne nevymeškávať krúžky, stretnutia, umelecké workshopy a všetky akcie, ktoré organizuje občianske združenie.

V tomto školskom roku je do programu zapojených 74 detí z celého Slovenska, medzi ktorými sa

CIGÁNSKY BAŠAVEL

Pilotný projekt

Ako odozva na predchádzajúce skúsenosti z práce s rómskymi deťmi a ich rodičmi vznikol projekt „Divé maky - šanca pre rómske talenty z celého Slovenska“. Je to pilotný program pre 100 vybraných talentovaných detí z najväčšej rómskej osady v Jarovniciach neďaleko mesta Sabinov, z ktorých dvadsať až tridsať po roku intenzívnej práce bude mať možnosť

IDA KELAROVÁ SO SPEVÁKMI

Z LETNEJ AKADÉMIE

sah aktivít narastal, v roku 2008 vzniklo samostatné občianske združenie Divé maky. Cieľom jeho programu je poskytnúť šancu deťom z rómskych rodín rozvíjať svoj talent. Ide o snahu pomôcť deťom žijúcim v nevyhovujúcich, často katastrofálnych podmienkach na periférii spoločnosti, bez možnosti návratu, bez možnosti rozhodovania, bez možnosti rovných šancí a príležitostí. Ambíciou tohto občianskeho združenia je vychovať vzdelanú rómsku populáciu a odstraňovať stereotypy a predsudky. Nezisková organizácia Divé maky vznikla ako odpoveď na otázky rovnosti príležitostí rómskej mládeže, v krvi ktorej koluje talent, chuť a snaha niečo zmeniť a dokázať.

Kde sa vzali, tu sa vzali...

Deti do programu vyberá odborná komisia formou talentových skúšok, následne sa dieťaťu hľadá dar-

nachádzajú naozaj nesmierne talenty. Nedá mi nespomenúť aspoň zopár. Štrnásťročný Lukáš Horváth z rómskej osady Petrová, ktorý počas Letnej akadémie 2008 spevom zaujal rómsku speváčku Idu Kellarovú. Koncom minulého roka s ňou už spolupracoval ako hosť na krste jej nového albumu Aven Bachtale! „S Lukáškom už spolupracujeme dva roky, dokonca s nami vystupuje ako hosť na rôznych koncertoch. Lukáš dostal do daru veľké hudobné cenenie, talent a dokonalý hudobný sluch. Všetkých nás potešilo, že sa tohto roku poctivým cvičením dopracoval až na rómske konzervatórium v Košiciach, na odbor klavír,“ zhodnotila mladého speváka Ida Kellarová. Z tanečných talentov spomeniem Gerharda Sendreia, ktorý získal na Majstrovstvách Slovenska v spoločenských tancoch v Poprade 1. miesto. Divé maky podporujú aj športové talenty a takisto hudobné, spevácke, ale i deti s výtvarným či dramatickým cenením.

zapojiť sa do individuálneho darcovského programu Divé maky.

Cesta vydláždená úspechmi

Za päť rokov existencie Divé maky udelili stotridsaťtri štipendií a podporili viac ako sto nadaných rómskych detí. Pod vedením Idy Kellarovej nahráli prvé hudobné CD Divé maky. Z pravidelných aktivít žnú úspechy umelecké workshopy, organizované štyrikrát do roka, týždenné Letné akadémie, kde sa deťom venujú profesionálni umelci, ako napríklad už spomínaná Ida Kellarová, tanečník Ladislav Cmorej, výtvarníčka Gabika Binderová a mnohí ďalší. Vyvrcholením Letnej akadémie je jednodňový open-air festival - Cigánsky bašavel, kde sa deti predvedú spolu so známymi umelcami. Tento rok sa uskutoční na hrade Červený kameň, 14. augusta.

MORAVSKO-SLOVENSKO-RAKÚSKA AMAZÓNIA

Stáva sa zriedka, aby tragické udalosti, ktorých sme boli nedávno svedkami, po ničivých dažďoch na severnej a juhovýchodnej Morave, v krátkom čase po odstránení ničivých škôd a rozbúraných domovov vyústili do niektorých pozitívnych opatrení, ktoré do budúcnosti ochránia mnohé bydliská a krajinné celky pred pohromami prírody a netušeným nešťastím.

Keď plénum zjednotenej Európy v Paríži a Štutgarte rokovalo o kultúrnych oblastiach Česka a Rakúska, vrátane Slovenska, o Lednicko-valtickom areáli ako o prvoradej rekreačne prírodnej oblasti, sťažovali sa občania v povodí riek Moravy a Dyje na nebezpečenstvo záplav v pamiatkovo chránenom cípe

územia, kde sa s Moravou stretávajú obývané oblasti Slovenska a Rakúska. Ich problémy riešilo ministerstvo životného prostredia, pretože sa táto krajinná oblasť o rozlohe trinásťtisíc hektárov svojím zložením a vegetáciou nápadne podobá americkej Amazónii. Vedecké a prirodzené poznatky viedli tak ďaleko, že sa občania z tejto oblasti hneď postavili za praktické presadenie tejto myšlienky, takže sa stala majetkom všetkých vplyvných inštitúcií a občanov troch krajín, ktoré sa stali vzácnou raritou v strednej Európe, ako ochranné územie, ktorým sa bude na turistickej mape písať Česká republika, Slovensko i Rakúsko.

(jv)

KONŠTANTA NA PETŘINE

Každoročné pietne spomienky pri soche Milana Rastislava Štefánika na pražskom Petřine sa stali tradíciou

zaväzujúcou, neprerušiteľnou a súčasne veľmi inšpiratívnou. Akousi konštantou slovenského života v Prahe. A tak sa i tento rok, 4. Mája, zišli pri soche v susedstve Štefánikovej hvezdárne tí, ktorí si chceli pripomenúť polyhistora, astronóma, vojaka, diplomata, politika, ale i fotografa, človeka svetoznámeho, pritom však vlastenca, Slováka mimoriadne precitujúceho česko-slovenskú

vzájomnosť. Jeho pamiatka sa v roku 130. výročia narodenia poklonili presne 91 rokov po jeho skone Česi a Slováci na čele s podpredsedom Senátu Parlamentu ČR Milanom Štěchom a veľvyslancom SR v ČR Petrom

Brňom. Nechýbali predstavitelia ďalších veľvyslanectiev a samozrejme krajanských spolkov. O osobnosti, meno ktorej si často privlastňujú aj ľudia, ktorých by Štefánik asi hnal

SNÍMKY: ARCHIV

generálskou palicou, okrem českých hostí za organizátorov zasvätené a s rešpektom k jeho skutočnému odkazu prehovoril historik a predseda Spoločnosti M. R. Štefánika Vojtech Čelko. (vs)

Info

• ut. 1. 6.

Pražský festival PF 10
PATRIK ILLO (SK), PALO MACHO (SK), BOHUMIL ELIÁŠ, JR (CZ)
Slávnostné otvorenie 2. ročníka medzinárodného festivalu sklárskej tvorby PF 2010

o 17.30

Modrá sála SI, Jiřská 16, Praha 1
Z ticha na svetlo
- Sklenené obrazy - projekcia filmu Lubora Dohnala o tvorbe Pala Macha
Úvodné slovo prof. Mirek Petříček
- (Nielen)SKLO - prednáška Patrika Illa
o 18.00

Galéria SI, Jiřská 16, Praha 1
Vernisáž výstavy
Výstava potrvá do 25. 6. 2010

• st. 2. 6. o 17.00

Galéria HOLLAR, Smetanovo nábr. 6, Praha 1
DUŠAN GREČNER - 66 ZASTAVENÍ V GRAFIKE
Výstava slovenského akademického maliara a grafika, člena Združenia grafikov Slovenska a Združenia českých grafikov Hollar
Výstava potrvá do 27. 6. 2010

• pi. 4. 6. o 19.00

Kaviareň Sybiosa, J. Plachty 28, Praha 5
VEČER PRIMERANÝCH DEPRESIÍ
Vystupujú: Dagmar Fiľa, Adéla Hošková s hudobným sprievodom Daniela Axmanna, Anna Irmanovová, Kamil Marcel Hodáček a Zora Vondráčková.
Hudba Jiří Vyšehrad a Pavel Černík z hradeckého DRAKU.
Pravidelná rubrika: Aktuálne slovo Sašu Gr

• po. 7. 6. o 21.00

Klub Vagon, Národní 25, Praha 1
Talenty a Majstri
CABIN FEVER + FERMATA (SK)
Vystúpenie legendárnej slovenskej jazz rockovej skupiny

• ut. 8. 6. a st. 9. 6.

Modrá sála SI, Jiřská 16, Praha 1
ZROD NOVEJ EURÓPY
Versailles, St. Germain, Trianon
a dotváranie povojnového mierového systému
Medzinárodná vedecká konferencia

• st. 9. 6. o 9.00

Gymnázium Elišky Krásnohorské, Ohradní 55, Praha 4
SLOVENSKÁ POÉZIA A PRÓZA
Komponovaný literárny program pre študentov

• št. 10. 6. o 9.30

Modrá sála SI, Jiřská 16, Praha 1
ROZPRÁVAJEME SI ROZPRÁVKU
Výchovno-dramatický program pre deti o slovenčine a jednej rozprávke krajiny
Účinkujú: Viera Kučerová a Martin Matejka

• ne. 13. 6. a po. 14. 6. o 20.00

Divadlo Ponec, Husitská 24A, Praha 3
TANEC PRAHA 2010
Medzinárodný festival súčasného tanca a pohybového divadla
Slovensko na festivale zastupuje Debris Company s inscenáciou Hexen

• ut. 15. 6. o 19.30

Kostol sv. Prokopa, Sladkovského nám., Praha 3
ČESKO-SLOVENSKÝ ORGANOVÝ KONCERT
Koncert v rámci Medzinárodného organového festivalu Free Organ World
Na koncerte vystúpi slovenský Peter Sochulák

• št. 17. 6. o 18.00

Modrá sála SI, Jiřská 16, Praha 1
MILAN RASTISLAV ŠTEFÁNIK
Prednáška, projekcia filmu z roku 1919
a vernisáž výstavy venovanej 130. výročiu narodenia tohto významného predstaviteľa československých dejín
Autorka výstavy: PhDr. Z. Fořtová
Úvodné slovo: Dr. Vojtech Čelko
Výstava potrvá do 31. 7. 2010

• pi. 18. 6. o 19.30

Divadlo v Řeznické o.p.s., Řeznická 17, Praha 1
Lubo Dobrovoda: JA MALKÁČ
Hrajú: M. Veliký, M. Zimová, P. Varga, D. Deutscha, M. Matejka
Réžia: Slovenská sekcia Divadla v Dlouhé

• so. 19. 6. o 16.00 a 19.00

ne. 20. 6. o 19.00
Divadlo Bez zábradlí, Jungmannova 31, Praha 1

SLOVENSKÉ DIVADLO V PRAHE
15. ročník divadelného festivalu
RADOŠINSKÉ NAIVNÉ DIVADLO
Stanislav Štepká: MÁM OKNO
Horko-smiešna správa o stave súčasnej rodiny a morálky
Réžia: Ondřej Spišák
Hrajú: S. Štepká, M. Nedomová, M. Vilhanová, M. Caban a ďalší

• ut. 22. 6. o 18.00

Modrá sála SI, Jiřská 16, Praha 1
NÁVRAT TANEČNICE
Polohraný dokument o prvom riaditeľovi Východoslovenského múzea Dr. Josefovi Polákovi, ktorý na psote riaditeľa pôsobil v rokoch 1918-1938

• pi. 25. 6. - so. 26. 6.

Telč
ARTS & FILM TELČ
6. ročník filmového festivalu o európskom umení Slovensko na festivale zastupujú filmy: „Posledná maringotka“ - dokumentárny film o osudoch posledných autentických komediálov v strednej Európe a „Ilja“ - portrét hudobného skladateľa Ilju Zeljenku

• so. 26. 6. o 19.00

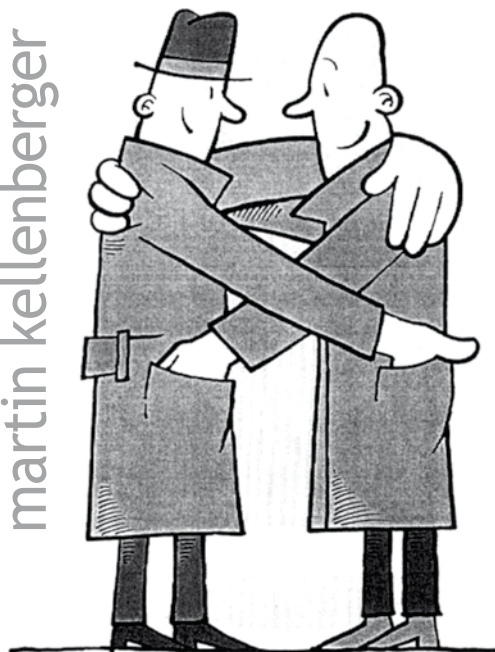
ne. 27. 6. o 15.00
Hudobné divadlo Karlín, Křížkova 283/10, Praha 8
SLOVENSKÉ DIVADLO V PRAHE
Martin Porubjak, Martin Huba: TANČIARENĚ
Tanec slovenskými dejinami dvadsiateho storočia.
Hrajú: O. Kovač, K. Magalová, L. Chudík/M. Huba, T. Maštálov, V. Obsil, E. Vášáryová a ďalší
Réžia: Martin Huba

• st. 30. 6.

Český rozhlas Praha, Vinohradská 12, Praha 2
SLOVENSKÝ DEŇ V ČESKOM ROZHLESE
Propagácia Slovenska v celodennom vysielaní na vlnách Českého rozhlasu 2 - stanica Praha

(Zvýraznené podujatia usporadúva alebo spoluusporadúva Slovensko-český klub, vydavateľ Slovenských dotykov, a Česko-slovenská scéna)

martin kellenberger

bobo pernecký

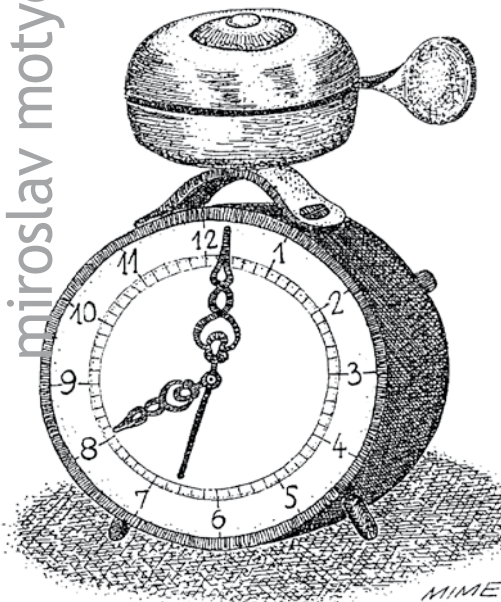
Slovenské úsmevy

Salón kresleného humoru, ktorý každoročne usporadúva Česká únia karikaturistov, tento rok oslavuje svoje štyridsiate narodeniny. Od samotného prvo počiatku sa na ňom vždy zúčastňovali aj slovenskí karikaturisti, ale až neskôr sa stalo peknou tradíciou, že jeden salón v roku je venovaný len Slovenskej únii karikaturistov a pomáha ho pripravovať náš Slovensko-český klub. Už takmer tradične (po tom, čo opustil Malostranskú besedu pred jej rekonštrukciou) sa tento slovenský salón uhniedzil od začiatku mája až do konca tohto rozkvitnutého mesiaca v pražskom Mánese, ktorý zasa, pre zmenu, oslavuje svoje úctyhodné osemdesiatiny. A tak sa v ňom pražskí návštevníci mohli opäť stretnúť s menami ako je Kazo Kanala, Štefan Bañas, Fero Guldán, Bobo Pernecký, Pavel Taussig a s mnohými ďalšími. A nedalo sa nepridať k úprimnému zvolaniu dlhoročného šéfa Českej únie karikaturistov Josefa Kobru Kučeru: „Tak je tu máme zase. Usměvavé Slováci.“

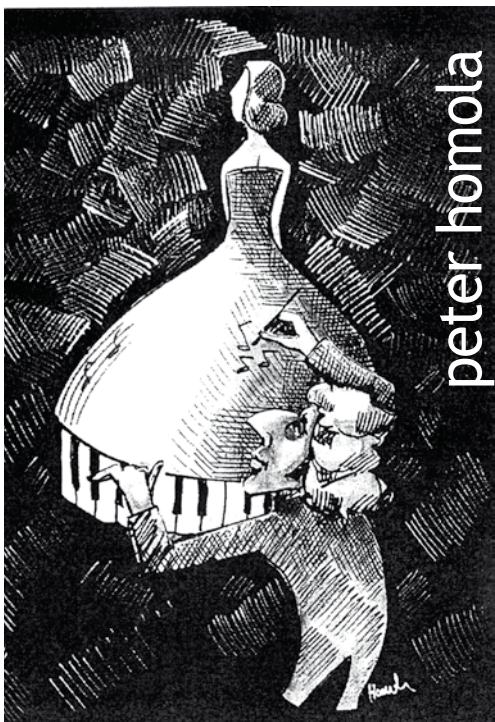
Nezostáva nám nič iné, než sa už tešiť, že sa nad ich sympatickými kresbami budeme spolu s nimi usmievať i o rok...

Nad'a Vokušová

miroslav motyčík

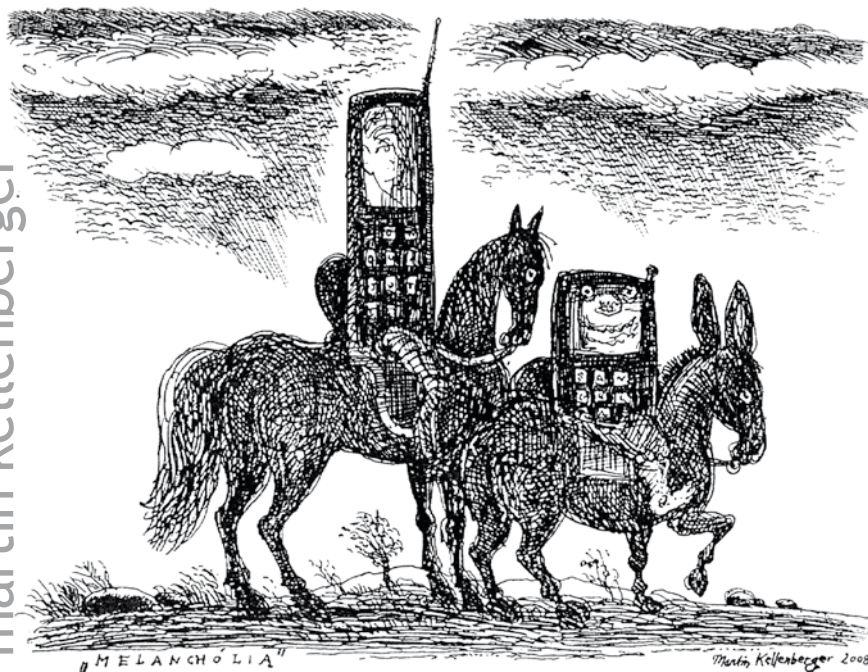

MIME

peter homola

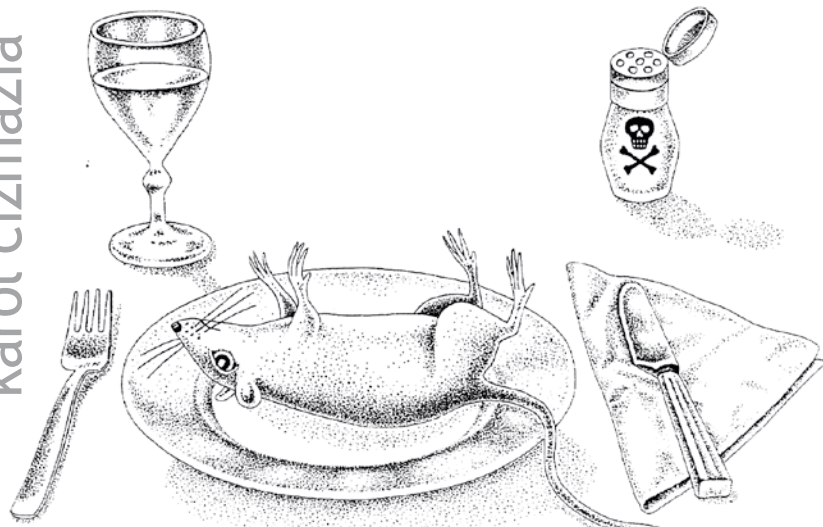
martin kellenberger

MELANCHOLIA

Martin Kellenberger 2008

karol čizmazia

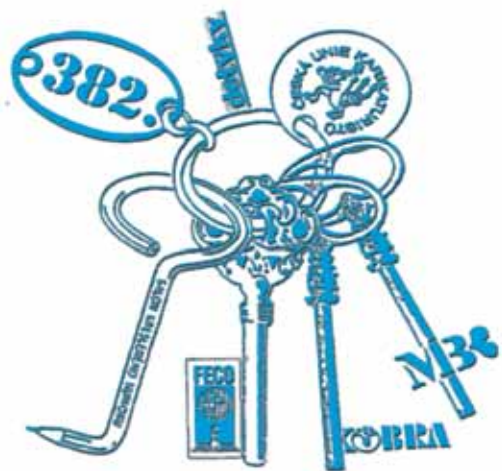
fero guldan

kazo kanala

pavel taussig

Tancuj, tancuj, vykrúcaj...

danka zacharová

štefan bañas

Volby se nás týkajú...

... a volby kolem nás někdy i víc než ty naše,
ač si to ani nemusíme uvědomovat

Přes čtyřicet let se (nejenom) u nás volilo jen tak jakoby a obrovská většina občanů to nebrala vážně. Pak, „jakoby“ přes noc, se všechno změnilo a zdálo se, že pro tu většinu nastal vytožený zážrak, který už sotvakdo čekal. Ze začátku to potvrzovala i skutečnost, že se lidé k volbám jen hrnuli. Vše se zdálo jednoduché, totalita a její nositelé - komunisté - jsou smetení, noví politici zřejmě představují něco lepšího. Postupně se ukázalo, že ne nutně a ne vždy. A tak občan, také postupně, se přestal o politiku zajímat, čím dál víc jí pohrdal a přestal k volbám chodit. Chyba!

Právě proto, že ne všichni noví politici představují cosi lepšího než ti staří, je nutné se zajímat. Vědět koho a proč chci volit vůbec nemusí být lehké. Nevolit je sice lehké i pohodlné, ale následky mohou být drahé i nepohodlné. Také proto, že se letos volilo a bude volit leckde po Evropě, mám možnost na příkladech, ještě v čerstvé paměti, poukázat, jak jsou pro nás volby - i v cizině - důležité, bez ohledu na to, komu a proč zrovna držíme, či nedržíme palce. Nebude to žádná analýza, spíš pár vypíchnutých příkladů, které ale, dle mého názoru, vše jednoduše a srozumitelně ilustrují. Domácí volby, české či slovenské, hodnotit nemíním vůbec, každý se stejně potěší, či otráví i bez mé asistence. Tak tedy od východu na západ:

Na Ukrajině asi definitivně ztratili vládu proevropsky a zdánlivě demokraticky orientovaní prezident Viktor Juščenko a premiérka Julija Tymošenko. Společně je vynesla k moci nenásilná lidová revoluce, pak se rozešli, po čase napůl znovu spojili, aby nakonec „společně, ač každý sám“ prohráli zemi ve prospěch proruský orientovaného Viktora Janukoviče. Mocná lákadla moci a majetku zřejmě přemohla malou politickou zkušenost, což se ukázalo i v jednáních s Ruskem o cenu za plyn pro Ukrajinu a za jeho transfer do Evropy. Evropa se náhle a uprostřed zimy ocitla v téměř bezmocné situaci. Janukovič se v opozici politicky trochu poučil, Evropě nastavil poněkud přátelštější tvář, přijatelnou i pro Rusy, a celkem pohodlně volby vyhrál. Zatím se zdá, že ke spokojenosti Ruska i Evropy. Nakolik bude změna dlouhodobě výhodná, a to i pro Ukrajinu, se ještě uvidí. Nás se to ale velmi týká - jsme Evropa a v tomto případě i jakýsi její vzdálený kout, ač jsme Ukrajině i Rusku blíží než téměř všichni ostatní Evropané. Alternativní zdroje energie jsou ale pro nás vzdálenější i nákladnější.

Polsko se donedávna pomalu posouvalo od klerikální a značně pravicové vlády strany „Zákona a pořádku“ k celkem stabilní vládě mírně napravo od středu. Po katastrofě letadla, vezoucího do Katyně velkou část

polské mocenské elity na čele s prezidentem Lechem Kaczyńskim, se ale situace před prezidentskými volbami výrazně mění. Nejenže je možné, že se novým prezidentem stane dvojče Lecha Kaczyńského Jarosław, i jeho vliv v úřadě by mohl vzrůst. To by se mnoha Polákům rychle mohlo přestat líbit. Na druhé straně se po havárii u Smolenska nečekaně zlepšují rusko-polské vztahy, což by v dlouhodobější perspektivě mohlo mít příznivý vliv na celou Evropu, ba i dál.

Naopak, výsledek maďarských voleb bude nejspíš Evropanům, a to nejen Maďarům, Rumunům, Slovákům, či Srbům život spíš komplikovat. Ve zmíněných zemích dlouhodobě žijí rozsáhlé maďarské menšiny.

Získat v demokratických volbách ústavní většinu jediné politické strany je velmi nezvyklé - v poměrném volebním systému téměř nemožné. Poté, co levice přivedla maďarské hospodářství na okraj propasti, se to ale podařilo tamní pravici, jež má rozsáhlé plány posílit svůj vliv doma i v zahraničí prostřednictvím - zkusím to co nejméně agresivně nazvat - „vědomí národní hrdosti uherského typu“. Dobrým sousedským vztahům se společny (v případě Srbska potenciálními) Evropské unie (EU) to asi sotva poslouží, tím spíš, když nový parlament mezi prvními chce předložit návrh zákona o poskytování občanství Maďarům v zahraničí. To by samo o sobě mohlo být docela nevinné a v okamžiku, kdy píšou tento text, není verze připravovaného návrhu ani známá, ale se svými cíli se nová vláda Viktora Orbána příliš netají. K věci patří, že do parlamentu se se 47 poslanci dostali i krajně pravicoví nacionalisté strany Jobbik, pro které jsou i Orbánovy představy nedostatečné. S extremistickými nacionalisty ve vládní koalici Slovenska lze očekávat, že měření sil mezi těmito dvěma sousedy připraví EU těžko řešitelné bolení hlavy. Uvidíme. (Skromně přiznávám, že sám mám občanství trojí, získané ale opravdu bez agresivních cílů.)

K prezidentským volbám v Rakousku jsem se v jednom ze svých nedávných textů vyjádřil; o volbách v největší německé spolkové zemi, Severní Porýní-Vestfálsko, zmíním aspoň to, že v nich strana kancléřky Merkelové dosáhla nejhorší dosavadní výsledek a také ztratila většinu v horní komoře spolkového parlamentu. I francouzský prezident maďarského původu Sarkozy výrazně ztratil v regionálních volbách a lze říct, že osa Paříž-Berlín, kdysi rozhodující síla v EU, dál oslabila. Pro Evropu, která má nového „prezidenta“ a „ministrů zahraničí“, se ale zdá, že nemá chuť ani sílu prosadit zrušení jednostranného zavedení vízové povinnosti pro Česko Kanadou (což je podle vstupní

smlouvy věci EU, nikoli Česka), jde o oslabení v situaci, kdy by potřebovala jednotu a autoritu.

Závěrem pár slov k volbám ve Spojeném království Velké Británie a Severního Irsku, jež také skončily výsledkem nikoli sice nečekaným, ale svým způsobem revolučním. V jednokolovém systému většinových voleb v samostatných obvodech, kdy se nadbytečné zisky hlasů nepřevádějí, zvítězila dosavadní konzervativní opozice, nezískala však dost poslanců pro vlastní většinovou vládu. Konzervativci tak měli v podstatě možnost vytvořit menšinovou vládu, což by bylo v zemi opravdu nevídané, anebo vytvořit koalici - vše za předpokladu, že se o totéž nepokusí poražení labouristé, kteří, jako dosud vládní strana, měli jakési „právo první noci“. Toho se po pár dnech vzdali, ač s malou liberální demokracií měli teoreticky více společného než konzervativní strana, jež se po pár dalších dnech s liberály na koalici dohodla.

V tuto chvíli nemá smysl analyzovat vládní program koalice - postupně se ukáže, nakolik jsou strany ochotny ho naplnit. Má ale smysl poukázat na některé zásadní problémy, které zůstaly bez odpovědi a na historický rámec koaliciční dohody spolu s případnými šancemi na její výdrž a snad s podezřením na strategickou politickou spekulaci.

Liberálové měli ve volebním programu především rozsáhlé otevření společnosti, včetně zrušení požadavku identifikačních průkazů, dále vliv občanských sdružení na správu společnosti na nižších úrovních, žádají reformu volebního systému s přechodem na proporcionální (jako u nás), jsou ze všech britských stran nejotevřenější k EU, včetně požadavku připojení k eurozóně. To se jim prosadit příliš nepovedlo. Občanská sdružení mají dostat vliv, ale prostřednictvím státního financování ztratí nezávislost na úkor státní kontroly, volební systém a vztah k EU, ale zřejmě přežijí i tuto koalici a o přístupu k eurozóně si liberálové mohou nechat jenom zdát. Případné referendum o této otázce by s jistotou prohráli. Pro konzervativce je spolupráce s lib-dem pojistkou proti přílišnému tlaku antievropanů - strany UKIP - odtrženců od konzervativní. Nějaké referendum o přístupu k eurozóně nemá šanci na vítězství, pochybné a polovičaté jsou i sliby o reformě volebního systému. Pro nás by mohlo být poučné, že většinový volební systém, který si u nás mnozí přejí, by v britském referendu asi nepřežil. K věci patří, že silnější strany potřebují na vítězství v jednokolovém většinovém systému podstatně méně hlasů než strany menší.

Závěrem stojí snad za zmínku, že koalici vládu ve Spojeném království od konce světové války nepamatují a i tehdy to byl výraz jednoty proti vnějšmu nepříteli. A liberálové (po spojení se sociálními demokraty, kteří se odtrhli od labouristů v 70. letech minulého století,

liberální demokraté) v Británii vládli naposledy začátkem 20. století.

Tak, či onak, jde o změny v jedné z nejlivnějších zemí EU, a ať už nová vláda vydrží nebo ne, ovlivní nepochybně celou Evropu. A tedy i nás.

Egon T. Lánský

SNÍMKA: ARCHIV

S vetrom opreteký

Martina Tokarčíková

Tak, ako všetko vo svete neustále napreduje, napredujú aj športové súťaže, z ktorých sa postupne stávajú významné spoločenské udalosti. Jednou z takých bola aj tohtoročná Rallye Prešov, ktorú som mala možnosť precítiť na vlastnej koži. Burácanie motorov, vôňa benzínu a spálených gúm, ale i sila koní pod kapotou, to všetko si predstavím pod pojmom „rallye“. Čo všetko sa však za týmto, pre laickú verejnosť nie príliš známym, športom skrýva, som sa spýtala matadora slovenskej rallye Michala Kočiho. Spolu so svojim bratom sa upísali tomuto motoršportu v roku 1983 a odvtedy križovali rallye preteký pod názvom RTK&spol-Racing tím Koči, ktorý sa neskôr premenoval na Styllex Motorsport.

Kde možno nájsť začiatky slovenskej rallye?

Začiatky rallye na Slovensku siahajú do 60-tych rokov 20. storočia. Samotná rallye má však oveľa dlhšiu tradíciu. Jednou z najstarších a najpopulárnejších je vyše 100-ročná tradícia Rallye Monte Carlo. Medzi prvé slovenské rallye patrili napríklad Rallye Trábeč (pri jej zrode stál Anton Michalička, bývalý prezident Slovenskej motoristickej federácie), Rallye Tatry (jedna z najstarších a najpopulárnejších rallye u nás), Rallye Košice (pri jej zrode stál automotoklub AMK Stavby Košice a neskôr AMK VSŽ). Ďalšími nemenej významnými boli Rallye Prešov a Rallye Bratislava, ktoré sa jazdia aj v súčasnosti.

Čo je podstatou tohto motoršportu?

Rallye sú preteký vytrvalosti, pozostávajúce zo spojovacích úsekov a rýchlostných skúšok. Pre jednotlivé úseky je stanovená jazdná doba. Na rýchlostných skúškach, ktoré sú uzavreté, sa meria dosiahnutý čas posádok. Výsledkom je najlepší dosiahnutý súčet časov rýchlostných skúšok, ale aj súčet prípadných trestných bodov. Jazdí sa na bežných komunikáciách (spevnených - asfaltových, ale aj nespevnených - šotolinových).

Aké predpoklady musí spĺňať pretekár?

Jazdec aj spolujazdec musia byť držiteľmi licencie jazdca. Musia absolvovať rallye školu i školenia a skúšky z pravidiel rallye. Ďalej je potrebná licencia súťažiacieho, to je napríklad autoklub, za ktorý súťažiaci preteká. Okrem formálnych podmienok by mal mať jazdec fyzické i psychické predpoklady.

Kto všetko tvorí tím a koľko ich máme v súčasnosti na Slovensku?

Ich počet odhadujem asi na štyridsať, tolko je asi aj posádok, ale ťažko to takto klasifikovať. Okrem posádok jazdcov sú v tíme potrební minimálne ďalší 2-3 členovia - mechanici. Niektoré tímy „posilnia“ aj rodinní príslušníci. Nemenej dôležitou súčasťou je aj manažér, ktorý zastáva organizačnú i riadiacu zložku.

Ako vyzerali vaše začiatky v rallye?

Naše začiatky boli na dnešné pomery relatívne skromné, na vtedajšie sme boli však celkom dobre vybavení. Mali sme vlastné súťažné vozidlo, autobus na prepravu auta na závody, ako aj tréningové vozidlo. Náklady na prvé sezóny boli pomerne nízke, dnes sa dá tomu už len ťažko uveriť, je to cca 10 tisíc korún, vrátane pneumatík. Pretekat

sme začínali na majstrovstvách kraja, neskôr to boli majstrovstvá Slovenska a po dvoch sezónach sme postúpili do „federálneho“ československého „majstráku“ v roku 1985.

Pamätáte sa ešte na svoj prvý štart?

Na náš prvý štart sa nedá zabudnúť. Bol to v roku 1983 a hneď doma, v Košiciach. Už pred súťažou sme mali problémy s prehrievaním motora, a to bol aj dôvod, prečo sme predčasne ukončili naše prvé účinkovanie v súťaži. S bratom sme plakali ako malé deti, dodnes mám túto scénu pred očami.

A čo bolo ďalej?

Neskôr som jazdil s viacerými jazdcami (celkovo ich bolo šesť), z toho dvaja boli majstrami Európy - Korzičan Yves Loubet a Talian Enrico Bertone. Momentálne je náš tím Styllex motorsport jediným zo Slovenska, ktorý bol v rámci majstrovstiev Európy do desiateho miesta v absolútnom hodnotení. Takisto je jediným slovenským tímom, ktorý absolvoval v rokoch 2006 a 2007 celý seriál Majstrovstiev sveta v kategórii JWRC (juniorský šampionát) a dosiahol veľmi dobré výsledky.

Čo vy a pretekanie dnes?

K pretekaniam ma opäť vrátil syn, ktorého k motorizmu začalo priťahovať veľmi skoro, už v deviatich rokoch. Tri sezóny jazdil bezmotorové preteký minikár dolu kopcom pomedzi bójkami, viac ako dva roky autocros, jeden rok preteký na okruhu až k rallye, ktoré jazdí už druhý rok prevažne v Čechách.

Prečo Čechy?

V Čechách sa jazdí Pohár Mládeže asi štyri sezóny, na Slovensku jeden rok - Junior Rallye Pohár. Pre oba platia približne rovnaké pravidlá. Sú určené pre jazdcov od 16 do 18 rokov a špecifikom je, že na spojovacích úsekoch šoféruje spolujazdec, keďže jazdec ešte nemá vodičské oprávnenie.

Môže sa slovenské rallye popýšiť nejakým špecifikom či zaujímavosťou?

Zaujímavosťou s pozitívnymi ohlasmi je skutočnosť, že náš šampionát je otvorený. Čo znamená, že ho môžu jazdiť aj zahraničné posádky z vybraných krajín. Čiže absolútnym majstrom Slovenska v rallye môže byť kľudne aj posádka z inej krajiny. Pomerne časté sú však prípady zmiešaných posádok.

Ako by ste zhodnotili vývoj v rallye počas vašich dlhoročných skúseností?

Vývoj v rallye je odrazom vývoja v spoločnosti. Technický vývoj je šialene rýchly, dnes si kúpite závodné auto a o chvíľu je to už neaktuálny typ. Vzťahy v motoršporte prešli tiež istým vývojom, viac však v tom negatívnom zmysle. Niekedy to bolo viac o priateľských vzťahoch, bolo v tom viac nadšenia. Dnes je to, tak ako v iných oblastiach, viac o peniazoch a profesionalite. Pokiaľ ide o samotné pretekanie, autá sa zrýchlili a ak organizátor rallye vyberie nie príliš vhodnú trať (prírýchlu), stávajú sa z rallye preteký na okruhoch, bez patričného bezpečnostného zabezpečenia, prislúchajúceho pre preteký na okruhu.

Na juhu Banskobystrického kraja v okrese Krupina, iba 15 km od štátnych hraníc s Maďarskom, leží jeden z našich najvzácnejších balneoterapeutických klenotov, kúpele Dudince. Z geomorfologického hľadiska sú situované na rozhraní Krupinskej planiny s Ipel'skou pahorkatinou a rozprestierajú sa v nadmorskej výške 139 m. Výhodná geografická poloha so stabilnou teplou klímou a najväčším počtom slnečných dní v roku, ale rovnako zdravé životné prostredie bez priemyselných exhalátov tu vytvorili ideálne podmienky na liečbu, rehabilitáciu, relax či rekreáciu každého návštevníka. Tieto atribúty navyše umocňujú lokálne vývery minerálnych prameňov, ktoré sa svojimi vlastnosťami zaraďujú medzi najkvalitnejšie liečivé vody na území Slovenska.

Klenot slovenského kúpeľníctva

Tamara Hrabková

Prvá písomná zmienka o Dudinciach pochádza z roku 1284. Osídlenie príslušného teritória sa však datuje oveľa skôr a je podložené významnými archeologickými nálezmi. Na ich základ boli v okolí zdokumentované viaceré sídliská z rôznych období, od neolitického po slovanské, z čias Velkomoravskej

na máčanie konopí. Ich počet sa postupne zväčšoval v súvislosti s výhodným vyberaním poplatkov nájomcami. Avšak miniatúrne bazény v bezprostrednom okolí výverov v letnej sezóne slúžili výlučne ako ľudové kúpele a táto ich funkcia pretrvala niekoľko storočí. Rovnako menej známa

mimoriadne priaznivé podmienky danej lokality. K početným prírodným zdrojom minerálnej vody takto pribudli ďalšie výdatné exploatované vrty, čo značne umocnilo ich význam v oblasti kúpeľníctva. Dudince si vzápätí vyslúžili adekvátnu pozornosť, ktorá ich postupne vynesla na piedestál najvyšší. Stali sa kúpeľným centrom svetového formátu s výrazným nárastom proklamovaného počtu indikácií. Vďaka priaznivému chemickému zloženiu s nadmerným množstvom rozpustných solí sa dudinská minerálna voda zaraďuje medzi najhodnotnejšie liečivé pramene.

Priebežne sa vybudoval impozantný balneoterapeutický komplex s termálnym kúpaliskom a kúpeľnými domami, v ktorých sa liečia predovšetkým choroby pohybového ústrojenstva, reumatické artritídy, artrózy, koxartrózy, skoliózy, poúrazové stavy, ale tiež nervové choroby a rôzne iné syndrómy. Dudince navyše poskytujú priamo v areáli kúpeľov množstvo prírodných zaujímavostí. V prvom rade je to chránený prírodný útvar Dudinské travertíny, ktoré sa vyskytujú na rozlohe 22,2 ha. Tieto útvary

ríše a z 9. až 11. storočia. Cez obec preukázateľne viedla aj známa rímska cesta Via Magna, ktorá spájala Budapešť s Krakovom a končila až pri Baltickom mori. Novšie dejiny prezrádzajú, že kúpeľné mestečko v dnešnej podobe vzniklo pri územnej reorganizácii v roku 1960 spojením pôvodných obcí Dudince a Merovce, ktoré boli od seba oddelené riečkou Štiavnicou. Medzi oboma vidieckymi sídelnými aglomeráciami účelovou zástavbou pozvoľna vyrástli moderné Dudince mestského charakteru. Urbanistickú arondáciu dnes pripomína vari iba pretínajúca železničná trať v smere Zvolen-Šahy.

Zrod dudinského kúpeľníctva siaha až do predrímskeho obdobia, keď sa v okolitých travertínových kopách začali hľbiť typické jamy na kúpanie a liečenie zdravotných neuhov. Z archívnych zdrojov sa dozvedáme, že tieto vyhĺbeniny súčasne plnili funkciu akýchsi jazierok

je skutočnosť, že Dudince boli obľúbeným výletným miestom uhorského kráľa Mateja a navštevovala ich aj cisárovna Alžbeta, zvaná Sisi, manželka Františka Jozefa I. Podľa nej bol pomenovaný rozsiahly ovocný sad, rozprestierajúci sa na západnom svahu travertínového kopca Gestenec. V Dudinciach sa nachádzala tiež zemianska kúria Braxatorisovcov, z ktorých pochádzal významný slovenský básnik Andrej Sládkovič.

Dudinská minerálka sa v minulosti plnila do fliaš ako liečivá voda a následne expedovala nielen po celom Uhorsku, ale až do Egypta, ba aj do Ameriky. Na liečebné účely verejnosti sa miestne pramene začali využívať od druhej polovice 19. storočia. Ibaže v tom čase tu neboli k dispozícii žiadne kúpeľné zariadenia. Výstavba nových objektov v 60. rokoch uplynulého storočia nadväzovala na predchádzajúci podrobný hydrogeologický prieskum, ktorý overil

vznikli vyžrázaním z vody okolo minerálnych prameňov. Z nich najväčšiu pozornosť nesporne upúta Kúpeľná kopa. Ďalej sú to Tatárky, Hostečný a Očný prameň, pôsobivé Travertínové terasy a unikátny areál Rímskych kúpeľov, pozostávajúci z 32 bazénikov. V širšom okolí okrem iných atrakcií pozornosť si rozhodne zasluhuje obec Brhlovce. Nachádza sa na úpätí andezitového masívu Šurda, v ktorom sú priamo do tufových či tufitových hornín vysekané skalné obydlia. Táto rarita nemá na Slovensku obdobu a ako pamiatková rezervácia ľudovej architektúry tvorí súčasť vysunutej expozície Tekovského múzea v Leviciach. Klient či náhodný návštevník Dudinciev v rámci relaxu si takto prináša so sebou domov nezabudnuteľné dojmy a neopakovateľné zážitky, ale rovnako nadobudnuté poznatky o nevšednom bohatstve čarokrásnej prírody aj v týchto okrajových končinách našej vlasti.

Na večne preplnených chodníkoch Obchodnej ulice v Bratislave sa blýskajú výklady s parádnymi vecami, v sklenených dverách sa odráža slnko, aj vymódené slečny. Jedny dvere ostávajú otvorené celé sobotné predpoludnie. Postupne v nich miznú najmä orientálne vyzerajúce ženy v tradičných šatách so šatkami, všetky nádhorne farebné, s poskakujúcimi deťmi okolo. Nájde sa však aj pár v rifliach, mladá žena oblečená na nerozoznanie od tých z Obchodnej, všetci majú pri sebe nadšené deti. Okoloidúci sa obzerajú - poznajú títo spokojní ľudia miesto, kde je ešte väčšia zábava, než v butikú?

však stále nie je dost'. Deklaruje, že ovláda 5 jazykov, no keď bol úplne malý vyhlásil, že ich chce vedieť 26. Máme čo doháňať!'

Pribehnú k nám kudrnaté, okaté dievčatko a hrdo pred sebou drží nešikovne vymalovanú maketu mešity.

Čo vlastne MiniMuslim's na stretnutiach robia?

„Vždy je jedna nosná téma, okolo ktorej sa rozprávame, hráme sa hry, súťažime alebo niečo vyrábame.

Zuzana Kostelníková

Centrum Córdoba

Je to ako prejsť čarovnou bránou a dostať sa do iného sveta - z rušnej bratislavskej ulice priamo do orientu voňajúcej detskej herne. Z prvého poschodia centra Córdoba sa ozýva jakot v ťažko rozoznateľnej spleti rečí. Človek má pocit, že sa dostal do akéhosi MiniBabylonu. Oficiálny názov sobotnej herne pre deti rodičov s moslimským vierovyznaním od toho nemá d'aleko: MiniMuslim's.

Nápad na tento projekt mala Zuzana Hasna, takisto Moslimka. O dva roky neskôr ako konvertovala, sa zoznámila so svojim terajším manželom Muhammadom, pôvodom zo Sýrie.

Práve on je zakladateľom a správcom Islamskej nadácie na Slovensku, ktorá popri iných aktivitách, zastrešuje aj prevádzku Córdoba centra. Ani po neúspešnom pokuse „zlegalizovať“ toto druhé najrozšírenejšie náboženstvo v Európe na Slovensku, ani po tom, čo mesto zamietlo výstavbu Islamského centra, čím sa Slovensko stalo poslednou krajinou v Európe, ktorá nemá mešitu ani iné dôstojné miesto pre ľudí tohto vierovyznania, sa ich spoločenský život nezaštavil.

Bratislavčanom, ktorí majú záujem o spoznávanie islamského sveta ponúka možnosť priateľského stretávania sa práve v Córdoba. Úplne prvým členom bol jej vlastný syn Hani, potom pribudli deti žien, ktoré majú manželov z krajín, kde je islam majoritným náboženstvom, deti diplomatov, obchodníkov, biznismenov, ktorých osud zavial práve do Bratislavy. Na sobotných stretnutiach chcú v deťoch, prostredníctvom zážitkov, vybudovať sociálne ctenie a podnietiť v nich pocit hrdosti na ich identitu, vrátane náboženskej. Aby si vedeli ustáť svoje názory, aby poznali prečo a v čo veria...

Názov Córdoba pritom Zuzana nevybrala náhodne:

„Córdoba je mesto v Španielsku, voľakedy to bolo mesto vzdelanosti - vznikli tam prvé školy, knižnice a nemocnice a vedľa seba v symbióze nažívali kresťania, židia i moslimovia. V názve je symbolika a našou víziou je priblíženie sa stavu známeho z histórie, koexistencia moslimskej minority a slovenskej majority, vrátane rozvíjania kultúrnej a náboženskej rozmanitosti.“

Napriek tomu, že posledné prieskumy na Slovensku ukazujú, že u stále vysokého percenta Slovákov prevládajú voči Moslimom predsudky, strach z cudzincov kvôli prenosu chorôb. Ide hlavne o staršiu generáciu, ktorá nemala možnosť sa so „živým“ Moslimom v skutočnosti stretnúť. Mladí ľudia, ktorí oveľa viac cestujú a čoraz viac navštevujú aj premietanie filmov a ďalšie kultúrne akcie Islamskej nadácie v Bratislave, sú voči Moslimom oveľa otvorenejší. Svoje deti síce ešte žiaden bežný Bratislavčan do Córdoba neprivedol, no kamarátok bez šatky sa tam medzi výskajúcim drobizgom objaví hneď niekoľko.

To, že pre deti je rozmanitosť úplne prirodzená a že náboženstvo vôbec neriešia tak upäto ako dospelí, dokazuje aj Hani, ktorý nám predvedie, ako deťom vo svojej škole fundovane vysvetľuje, prečo jeho mama nosí šatku. Zároveň však vie rovnako nadšene podať vysvetlenie o Vianociach a o Veľkej noci. Ak treba, vysvetlí to aj malej Arabke, ktorá nevie ani slovko po Slovensky a napriek tomu svoju mamu ťahá do Córdoba každý týždeň. Zato, keď si táto okaňa sadne a začne čítať z Koránu, všetky ostatné deti stichnu a počúvajú ju s otvorenými ústami.

„Decká minule narátali, že sa rozprávame deviatimi jazykmi,“ vysvetľuje Zuzana, „hovoríme hlavne po arabsky, albánsky, bosniánsky, maďarsky, chorvátsky, anglicky, nemecky, a po perzsky. Pre môjho syna to

Nedávno sme mali tému prírody, bol aj Deň Zeme, tak sme si hovorili zaujímavé veci, počnúc stvorením sveta až po súčasnú environmentálnu problematiku. Na ďalší deň sme išli na piknik do lesa a pozorovali tajomstvá ukryté pod zemou, medzi listím, vo vzduchu. „Keď zbadám oneskorencov, dievčatko, ako ťahá svoju mamu, nech si konečne pohne, ktorá nám lámovou angličtinou vysvetľuje, prečo meškajú, nemám pocit, žeby ich sem rodičia nútili chodiť. Skôr je to naopak. Aký asi bude svet, keď vyrastú?‘

V čase, keď začala ona sama nosiť šatku a navyše, keď sa vydala za Moslima, to bola v jej okolí senzácia: „Samozrejme, že mi všetci hovorili, že to zle dopadne, že ma Muhammad predá za ťavy a kozy... Našťastie, zakrátko to moje okolie začalo akceptovať, keď vzali na vedomie fakty. Ale dodnes sa pamätám, ako sa ľudia otáčali a šepkali si. Mysleli si, že nie som zo Slovenska, keďže som mala šatku a len frflali, čo som, kto som, na čo tu som. Našťastie, keď som sa im prihovarila, boli zaskočení, ale v pozitívnom zmysle slova, úprimne zvedavo sa ma na všetko vypytovali.“ Dnes rodiny veľa cestujú, takže aj ich potomstvo je adaptabilné, vôbec neriešia, že ich rodina je čímsi rozdielna od ostatných. Keď sa ide k babke, ide sa skrátka k babke, nezáleží na tom, že babka nebýva v Košiciach, ale v Sýrii.

Deti ako kozlátá poskakujú po koberci, ktorý sa šmýka, čo je neskutočná zábava. Hovoria všetkými možnými jazykmi a krížom-krážom si odpovedajú. Ktovie, keď vyrastú, už možno nebudú svet vnímať ako priestor plný rozdielov. Možno to bude pre nich stále herňa s bohatými možnosťami, rôznorodými ľuďmi, ktorí, hoci sa inak obliekajú a inak nazývajú svojho Boha, budú otvorení tomu, čo dnešným dospelým tak často chýba - spoznať sa navzájom.

<p>Tentoraz je v tajničke citát česko-poľského esejistu Gabriela Lauba. Riešenie pošlite do konca júna 2010 na adresu: SLOVENSKÉ DOTYKY, Salmovská 11, 120 00 Praha 2, alebo e-mailom na adresu dotyky@czsk.net. Traja vylosovaní riešitelia dostanú od redakcie jednu z nových kníh z produkcie Slovensko-českého klubu.</p> <p>Tajnička v aprílovom čísle ukrývala citát toho istého autora: „Je možné omylom kúpiť, nie je mysliteľné omylom predat.“ Knihy vyhrávajú: Anna Melovičová, Říčany, Štefan Madaj, Slezská Ostrava a Miroslav Jaso, Kladno. Srdečne blahoželáme!</p>						POMŔCKY: ROTORŔA, SAMAR, TAHOE, MALANCA	VYKÁŠA	OBIDVAJA	VÝROBCA MOT. VOZIDIEL - TALIANSKO	2. ČASŤ TAJNIČKY	RIEKA V ARGENTINE	LETECKÁ SPOLOČNOSŤ IZRAELA	OTEC (HYPOK.)
						SÚPRAVA							
						OBLIALA VRIACOU VODOU							
						KMEŇ - ČAD							
						VLÁDOL							
POMŔCKY: SALAMÁT, LIMAY, ALGAS, NOAH, TONEL, PAVAO, BONNIER, OREA, BRANALD	FILIPÍNSKY OSTROV	1. ČASŤ TAJNIČKY	AMOREJSKÝ KRÁL BAŠANU	PORTORIKO - OLYMPÍSKÁ SKR	CHOROBNÁ ZÚRIVOSŤ	ČASŤO PILA CINOVAŤ (HOVOR.)							
KOPANIM UPRAVILA							POHORIE V J. AMERIKE, KORDILLERY					RYLI PŔDU	TYP VOZIDLA CHEVROLET
DŔKAZ							KANADA (KŔD ŠŤÁTU) ŠPZ OLOMOUCA (ČR)			OBRNENÝ TRANSPORTÉR			
VLASNÍ			JAZERO - NOVÝ ZBLAND ZUBATÁ VELRYBA							ZÁBAVA			
JUDSKÝ KRÁL				KUL RIEKA - ŠPANIELSKO						FRANCUZSKÝ TENISTA (YANICK) ZLIATINA MEDI S CINOM ALEBO AJ S INYM KOVOM			
PORANENIE					VRECE CUDZIE MUŽ. MENO (JÁN)				TYČ, ŽRŔDKA VÝCŔIEVAL				
	LIATIM UMIESTNIL ROZHOVOR NIEKOLKÝCH LUDI						SILA BRÁŔIACA PRI TREŔI BRAZÍLSKA OBJ. JEDNOTKA (958,32 L)						
POSKAKOVAŤ (EXPR.)						VYJADRUJE POČET 3 DAŤ						HRABANIM ZHRŔNAL	ČESKÝ SPISOVATEĽ
FRANCUZSKÝ FILOZOF (JOSEPH ERNST)						OŤARCHAVIE NIČÍŤ						ZBIERKA (SKR.) UMELECKÝ SMER V 17. A 18. STOROČÍ	
SYN KRÁĽA TELAMŔNA					VRCH - TURECKO (2528 M) SRBSKÉ MUŽSKÉ MENO (PAVOL)					BAHRAIN - ŠPORT. KŔD KRAJINY 4. ČASŤ TAJNIČKY			
OBDOBIE				PUDLIK ŽENSKÉ MENO						HORÚČAVA ZAOBLENÁ			
ABVOLT (ZN.)			KONFIŠKOVAL PRUDKO VYPUŠŤIA						OPILEC (PEJOR.) ZVUK SRDCOVÉHO SVALU				
	ŽERAVÍŤ ARABSKÝ, PO NEMECKY								PODOBŔOSŤ VRBA, PO ČESKY				
ZLUČOVAŤ (ODB.)						PRERUŠOVANE PLAKAL SLIEPKA							
NÁSTROJ NA RYTIE						FILM S MNOŽSTVOM VRÁZD INDICKÁ RYBA						RIMSKÉ ČÍSLO 450 ZNAČKA ŠPORTOVÝCH POTRIEB	
METROPOLA SAMOY					CIGARA ČISTIL PRANIM				ŠPZ OKRESU RAKOVNIK (ČR) PLACHETNICA PODOBŔNÁ SEBEKE			SÍDLO V ŠPANIELSKU	KOVOVÝ FŔKACÍ HUD. NÁSTROJ
BRAZÍLIA - ŠPORT. KŔD KRAJINY				VODA V PLYNNOM SKUPENSTVIE MENO OTÍLIE					JEMNÝ UDENÁRSKY VYROBOK EXISTOVAĽ				
DVOJHLÁSKA			SÍDLO V TALIANSKU INTERNET PROTOCOL (SKR.)						BUFET BOUVETŔV OSTROV (KŔD ŠŤÁTU)				
ROZVIDNIEVAL						BELGICKÁ PĽOŠNÁ JEDNOTKA (1 HA)							
ROZUMELA						OBYVATEĽ VLKASA							

Účinná politická talkshow

Každá z tých pravidelnejšie sledovaných televíznych staníc zaradila do svojho programu humoristicky ladené rozhovory s osobnosťami a vedie ich známy moderátor alebo herec. Ako dlho sa takýto program udrží na obrazovke, to záleží možno ani nie tak na jeho kvalite ako na sledovanosti či diváckej obľúbenosti. A tak na Barrandove sa už nejaký čas nestretávame každý týždeň s renomovaným fotografom Janom Saudkom, u ktorého si už pomaly začíname zvykať, že divákovi ani za svet nedovolí nazrieť do svojich očí, krátke trvanie mali i každodenné minidialógy Barbory Tachecí, dopĺňajúce Správy na Prime. A ako sa zdá, mračná sa sťahujú i nad Krausovými „rozhovormi o ničom“ s názvom Uvoľnite sa prosím.

Niečo iné platí o Politickej strelnici Zuzany Bubílkovej vari už poldruha roka vysielanej na Barrandove. Relácia z týždňa na týždeň dokazuje, že si označenie talkshow plne zaslúhuje. Pravda, ani v tej nebolo hneď od začiatku všetko ružové. Okrem poctivého dodržiavania zámeru kadečo sa dalo autorky vyčítať,

no i ľudsky ospravedlniť vzhľadom na neľahkú úlohu, ktorú na svoje útle plecica prevzala. Tento program divákovi predkladá niekoľko pravidelných rubrik napospol preky-pujúcej satirou, no predovšetkým humorom. Je to glosa týždňa, vtipy a rýmovačky o známych politikoch, komentované zostrihy z parlamen-

tu, citácie z diváckej pošty, rozhovory s náhodnými chodcami po pražských uliciach (len škoda, že väčšinu s dôchodcami). Divák zakaždým s napätím očakáva najmä príchod host'a, ktorého potom moderátorka nemilosrdne spovedá. (V predvolebnom období sú to zväčša predstavitelia jednotlivých - i tých menších - politických strán.) Prijemne sa počúvali najmä vtipné odpovede Jany Bobošíkovej, Ondřeja Lišku, humor nechýbal ani predstaviteľovi KSČM. No rozprávanie najmladšieho predstaviteľa novej politickej strany - Radka Johna (z prvého májového piatku) priam sršalo vtipom, až divákovi prišlo ľúto, keď nastal čas ukončenia jeho návštevy v štúdiu. Obdiv si zaslúži i fakt, že autorka všetky texty interpretuje spamäti, a ešte k tomu i rýchlym tempom, za čo si však divácku pochvalu nezaslúži. Sympatická je aj jej sebakritika, no azda by ju nemala preháňať. Svoju talkshow sa snaží oživiť imitáciou hlasu tých najznámejších politikov. Okrem Miloša Zemana a Václava Klauza sme však zatiaľ napodobňovanie iných hlasov nezaznamenali, nuž možno po voľbách...

Rozšírenie počtu pravidelných divákov relácia iste získala i tým, že TV Barrandov jej v poslednom čase prisúdil iný, vhodnejší vysielací čas - 21. hodinu (a dokonca i nedeľnú reprízu - ešte pred Otázkami Václava Moravca). Moderátorka Politickej strelnice by sa však mala zbaviť neprirodzeného tónu reči, ktorým si vypomáha pri interpretácii sarkazmom preky-pujúcej viet. Divákovi i pri nich predsa stačí jej prirodzený, milý úsmev. Jolana Kolníková

SLOVENSKÉ DOTYKY

Magazín Slovákov v ČR
OBJEDNÁVKOVÝ KUPÓN

meno a priezvisko

adresa (vrátane PSČ)

od mesiaca:

do mesiaca:

podpis

Vydavateľství **MAC**
spol. s r.o.

U Plynárny 404/91, 101 00 Praha 10
tel./fax: 226 218 865
e-mail: info@vydavatelstvimag.cz

Nabízí

• zajištění

kompletního vydavateľsko-nakladateľského servisu
foto, grafická úprava, tisk,
správa předplatitelského kmene,
distribuce předplatitelům
pro periodika i knižní publikace

• vlastní produkci

50 druhů diet při nejčastějších onemocněních,
stolní kalendáře „Práce na zahrádce“,
„Recepty pro diabetiky“,
knihy s hobby a sportovní tematikou.
Více o nás a našich titulech včetně
možnosti pohodlného nákupu
v našem e-shopu, naleznete
na www.vydavatelstvimag.cz

Ateliér Michala Jakabčica, o ktorý sa delil spolu s manželkou Vierou Žilinčanovou, zostal v decembri roku 2001 opustený. Sedem obrazov Michala, z toho jeden nedomalovaný na stojane, paleta, farby a nevyhnutný popolník so zvyškami cigariet. Viera Žilinčanová doň nevstúpila viac ako rok. Dnes je už len spomienkou na oboch...

Osamelý bežec

Jedna z najvýraznejších postáv slovenského moderného umenia, ktorou Michal Jakabčic bol, je stále akoby v tieni iných, i keď nie takých významných a vo svete uznávaných slovenských výtvarníkov, ktorí na výtvarnú scénu vstúpili v polovici šesťdesiatych rokov. V tomto roku by sa rodák z Klenovca dožil 80-tich rokov. A to už takmer deväť rokov nie je medzi nami. Jeho obrazy sú investične vyhľadávané, ale na našom trhu s umením sa takmer nevyskytujú, no v zahraničí majú rovnakú popularitu ako francúzske či nemecké umenie 60.- 80. rokov 20. storočia.

„Osamelý bežec” slovenskej moderny študoval v rokoch 1949-55 na Vysoké škole výtvarných umení v Bratislave v triede prof. L. Čemického a J. Mudrocha na oddelení figurálnej a portrétnej maľby. Okolo roku 1960 prechádza od „mudrochovských začiatkov” ku generačným snahám, ktoré sú determinované cézannovským vplyvom a ranými fázami kubizmu. Od roku 1963 je členom skupiny Život, v rokoch 1966-69 členom tvorivej Skupiny Kontinuita.

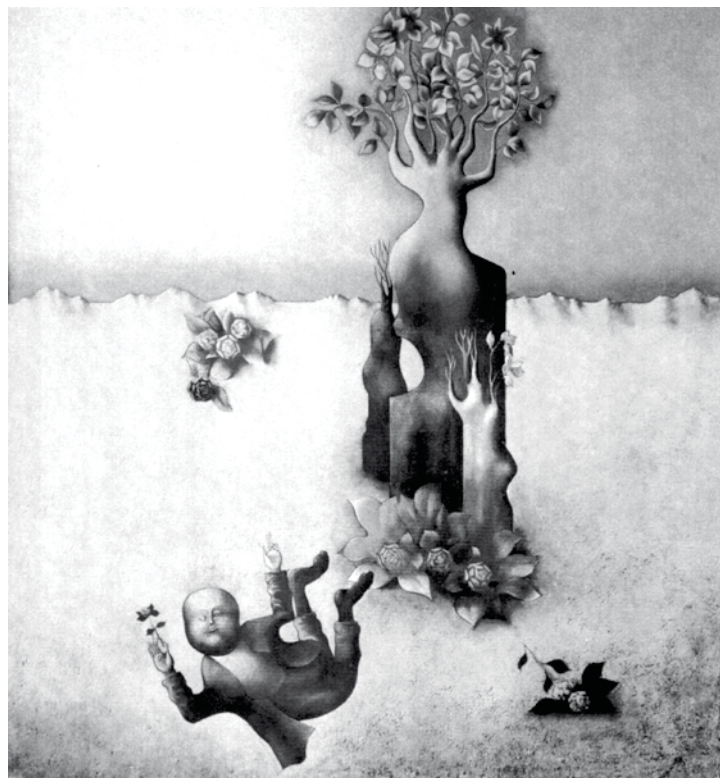
Michal Jakabčic sa nesnažil o vytvorenie stabilného programu ani výtvarného jazyka. Napriek tomu možno presne spoznať jeho maliarsky rukopis a životnú i maliarsku filozofiu. Maliar, zbavený nánosov generačných a iných doktrín, no o to viac osobitý, hľadá skôr nemožné, ale pravdepodobné ako možné a nepresvedčivé. A hoci býva stotožňovaný s vývinovou líniou rozpinajúcou sa medzi pojmami magický realizmus, surrealizmus, nová figurácia, nemá nič spoločné s automatickým prenosom podvedomých myšlienok ako na bežiacom páse. „Jakabčic nemaluje obraz - básň. Ide mu skôr o to, ako nazerat' na svet, aby bol básňou.” (L. Podušel)

Autor na každej výstave či súťaži doma i v zahraničí vždy prekvapil, často aj šokoval. Jeho obrazy provokovali a provokujú teoretikov i novinárov zaradiť ho do súčasnej európskej moderny. Bol totiž vždy sám sebou. Maľoval červenou na červenej ploche, modrou na modrej, hnedou na hnedej, zelenou na zelenej, bielou na bielej. Alebo ináč. Maľoval Rybí čas, Krehkú prítťažlivosť mesiaca, Dievča pre šťastie, Na nebo vstúpenie kravy Jozefíny, Prebúdzanie, Spiacu dedinu či Očakávanie alebo Tajomstvo. Mohol tak maľovať preto, lebo to vedel. Mali a majú ho radi v Paríži, doma, v Nemecku i v Tokiu. Prečo asi? Lebo dokázal jasne formulovať relativnosť „navždy platnej” pravdy života. Ved' život má nespočetné množstvo podôb. Prečo by to teda nemohlo byť aj inak? Preto konfrontuje tézu s antitezou, nemennú platnosť s ambivalenciou, vážnosť s výsmechom, a dospieva k názoru, že medzi nimi vlastne nemusí byť rozdiel. Je to neuveriteľné poznanie, ktoré šokuje, vyzýva k polemike, prispieva ku kritike v nazeraní na jeho tvorbu, ale to nás na ňom práve priťahuje. Lapidárne povedané, Michal Jakabčic je jedným z niekoľkých slovenských autorov, ktorý predbehol svoju dobu. Ešte šťastie, že to Francúzi pochopili už v 80. rokoch a udelili mu zvláštnu cenu poroty na XII. festivale medzinárodnej maľby v Cagnes sur Mère a neskôr na Grand Prix na Parížskej jeseni, rovnako ako Brazílci v roku 1933, keď jeho obraz „Červený akt” ocenili v slávnej Pinacotece v Sao Paole.

Umelec za svojho života usporiadal asi 160 samostatných výstav (alebo spolu so svojou životnou láskou a manželkou Vierou Žilinčanovou) doma i v zahraničí - Moskva, Paríž, Bratislava, Tokio, Zürich, Budapešť, Varšava, Belehrad a tak ďalej. S našou D+Gallery vystavoval štyrikrát (Žilina, Sao Paolo, Jakarta, Praha).

Na Michala Jakabčica možno spomínať len s obdivom a nádejou, že v jeho šľapajach budú dôsledne kráčať i najmladšie slovenské výtvarné talenty, že budú rovnako predbiehať dobu, hoci mnohých šokovať.

Jiřina Divácká

POZDRAV, 1985

SEN KATARÍNY, 1976

...to bol naozaj frajer, keď mal 3 roky, namaloval holú babu. A ešte červenú... asi mala svoje dni...

MILAN ČECHVALA

ZASTAVENIE V ČASE

Udalosti obrodného procesu roku 1968 sa postupne začínajú objavovať aj v beletristickom spracovaní. Odbornej literatúry k tejto téme je neúrekom, nedá sa tak povedať o beletrii. Tohoročný sedemdesiatnik Milan Čechvala, kultúrny publicista, novinár a prekladateľ, vo svojej románovej prvotine *Zastavenie v čase* predstavil svoj pohľad na vtedajšie udalosti. Aj keď nejde o čisto autobiografický román, veľa z osobného poznania sa v knihe objavuje. Autor nezaprie, že je publicistom a to je plus i mínus jeho knihy. Skôr ma prekvapilo, lebo kniha je písaná v niekoľkých rovinách, že kulisy, ktoré ju vytvárajú – to znamená politické deje, verejne známe osobnosti a citácie z dobových dokumentov majú vecné chyby. Aj keď vôbec nejde o literatúru faktu, postavám a ich príbehu uveríme, ak sú v reálnych obrazoch. Autor niesol na vlastnej koži v normalizačnom období následky svojho politického angažovania a uvažuje o voľnom pokračovaní svojej knihy. Azda sa tam vyhne naznačeným problémom.

Vojtech Čelko

ÚRYVOK

Liberalizácia v roku 1968 sa prejavila i v tom, že sa na tomto zhromaždení po prvýkrát udeľovali samostatné čestné plakety SAV. Doteraz boli podviazané i formy povzbudenia vedy na Slovensku len preto, aby veda nebola najmä pre mládež príliš príťažlivá.

Absolventi však teraz nastupovali do ústavov SAV z čireho entuziazmu a spoločenskej prestíže, veď štipendium pre aspirantúry sa pohybovalo od 1800 po 2000 Kčs počas troch rokov. Rokov, keď si mal mladý vedecký aspirant založiť rodinu, získať byt.

Na zhromaždení referujúci o postavení vedy vychádzali z aktuálneho Akčného programu, kládli dôraz na rozvoj vedy, vzdelanosti a kultúry, ktoré sa majú plne využiť v prospech socializmu, lebo socializmus stojí a padá s vedou, takisto ako stojí a padá s mocou pracujúcich.

Aj v našej republike musia jestvovať učenci, ktorí sú vo vede nezávislí. Zbor nezávislých vedcov môže vytvoriť solídnu hrádzu proti nesprávnym tlakom, pretavujúcim tendenciu presadzovať určité princípy ako jedine správne a neomylné. Veda sa stáva aj spoločenským vedomím, spoločenským intelektom. Veda rozhodujúcim spôsobom ovplyvňuje život modernej spoločnosti.

Aj Ivan Bohun sa sám neskromne rátal medzi mladé nádeje vedy, prejavy akademikov nasával ako špongia. Ešte mal v živej pamäti prednášku akademika Vojtecha Filkorna o tom, aby práve mladí chránili, pestovali a rozvíjali slovenskú vedu. Vtedy sa rozhodol, že bude chcieť v záujme vedy dokázať viac, než len priemerne ukončiť univerzitu. Poháňala ho neskrotná túžba po bádani osudov neznámych alebo málo známych osobností národných dejín, významných pre dejiny strednej Európy. Práve v 19. storočí sa rozvinulo hnutie slovanských národov za boj o národnú nezávislosť, budovanie národných štátov. Pred Slovanmi stála podľa nemeckého učenca Herdera skvelá budúcnosť. Bohun si kládol otázku: „Mal či nemal pravdu Herder, keď tvrdil, že práve dvadsiate storočie bude patriť Slovanom?“

Počas prestávky rokovania vyšiel von. Mal chuť na kávu a pred bufetom stál rad.

Hneď vedľa okienka bufetu stál stôl, kde sedeli Ivanovi dvaja známi z Právnického ústavu SAV, s ktorými udržiaval dobré, priateľské vzťahy. Zrazu si k nim prisadol známy literárny kritik par excellence Alexander Matuška. Nahol sa k Bohunovi a priateľsky ho požiadal tiež o kávu. Oblečený bol v tmavšom módnom tesilovom obleku a čiernom roláku. Pred chvíľou si ešte nesmierne život zadiskutoval a dostalo sa mu búrlivého potlesku, akoby v divadle povedali, na otvorenej scéne.

Kávu prijal od Bohuna ako samozrejmosť, ani sa neobťažoval s vyrovnaním. Ale Bohunovi to ani v najmenšom neprekážalo, bola to preň naozaj česť. Krátky rozhovor pri káve sa potom krútil okolo postavenia literárnej vedy a kritiky. Vtedy bol Alexander Matuška na vrchole svojej kariéry a popularity, hlboko rešpektovaný i vysokými straníckymi kruhmi.

Príprava schválenia Zákona o československej federácii hlboko ztieniła potupnú Zmluvu o dočasnom pobyte sovietskych vojsk na našom území.

Bratislavský hrad i pražské Hradčany sa odeli do slávnostného hávu, pretože tento akt sa udial na deň osláv 50. výročia vzniku Československej republiky. Presne o desiatej hodine sa v Španielskej sále Pražského hradu ozval potlesk, keď do nej vstúpil prezident republiky Ludvík Svoboda v sprievode podpredsedov Národného zhromaždenia. Na prvé stupienky mu vyšiel v ústrety predseda NZ Josef Smrkovský: „Je to azda po prvý raz, čo Národné zhromaždenie rokuje za takej širokej účasti predstaviteľov nášho politického a verejného života. Tým je daný výraz mimoriadnej, naozaj historickej záväznosti dnešnej schôdze, ktorá má rozhodnúť o novom usporiadaní československého štátu na princípe federácie, ako to určil Akčný program KSČS.“

Potom sa ujal slova predseda Slovenskej národnej rady Ondrej Klokoč. Povedal, že práve vďaka demokratizácii a prekonaniu starých, ustrnutých metód v strane bolo možné očistiť socializmus od skostnatenosti, čím sa vytvoril oveľa väčší priestor pre oba národy na uskutočňovanie náročných úloh pri budovaní socializmu.

Na štíte socializmu je heslo ľudskosti a rovnakých možností pre každého, heslo pokroku a znášanlivosti. Nemôžeme sa teda v budúcnosti rozchádzať, ale iba zblížovať.

Zdôraznil, že v Čechách sú zbytočné obavy, že tisíce Slovákov, pracujúcich v Čechách sa vráti domov na Slovensko. Nevytvára sa žiaden chaos a neporiadok.

Nikto nič nikomu, čo je jeho, neberie, a ak sa niečo niekomu „dáva“, tak iba to, čo mu dávno patrilo a my Slováci veríme, že sa nám to podarí – spoločnými silami vybudovať harmonický, rozkvitajúci štát, tak dnešným dňom nielenže slávime 50. výročie vzniku republiky, ale zároveň odovzdáme budúcim generáciám dar najcennejší, ukazujeme im cestu k znášanlivosti a naozaj bratskej spolupráci.

V minulom čísle sme uverejnili článok Emila Charousa „Český hold Kukučínovi“ a sľúbili sme k tejto téme pridať úryvky z kníh Martina Kukučina a Jána Smetanu, ktoré vám prinášame na tejto trojstrane literárnej prílohy.

MARTIN KUKUČÍN

ZÁPISKY

ZO SMUTNÉHO DOMU

VII. záverečná kapitola novely, 1894

Konečne sa pohly trochu i skúšky. Vybavil som dve praktika a chystal som sa k tretiemu, z porodníctva.

Vzal som si šesťtýždňový kurz, ktorý dával asistent porodníckej kliniky „pro pp. kandidáty III. rigorosa“. Chodilo nás osemnásť „učenců a učenečků“, ako nás prezývali kolegovia, ktorí bez kurzov chceli urobiť skúšku. Učeniosti nebolo pri nás nazbyt, ba ani velikej ambície. Šlo nám o vycvičenie sa v elementárnych známostiach. Chceli sme znať toľko, aby sme „preplávali“ na skúške. Všetci sme mali úmysel vybaviť skúšky do leta a vrátiť sa na vakácie s doktorátom v kufre. Znali sme určite, že ne jeden z nás nedostihne svojho cieľa. Veď skúšky podobajú sa dostihom, a to dostihom s prekážkami. Nejednomu sa prihodí, že nepreskočí najostatnejší jarok. Nie div, že sa nás neraz chytal „šibeničný humor“, keď sme sa o tom shovárali. A darmo je, najviac tým sme sa bavili pred každým cvičením.

Jeden deň som sa opozdil, cvičenie sa bolo začalo. Asistent už rozdelil kurzis-
tom „materiál“, i stáli v grupách po štyroch okolo postelí. Sobliekol som i ja kabát, vyhrnul rukávy a priviazal bielu zásteru. Keď som sa umyl, ako predpis káže, pridružil som sa k svojej skupine. Bola nám pridelená mladica, ktorá dosť dobre bola obznámená s týmto ústavom: viac ráz ho už vyhľadala. Ostatne privykol som nevšimnúť si bližšie „materiálu“. Nie je to užitočné, lebo naštrbuje autoritu, a ani pouč-

né, lebo román jednej nápadne sa ponáša na román druhý. A keď čítaš román, bárs i podarený, veľa ráz – zunuje sa ti, zovšednie. Naučíš sa i na tragikum pozerať chladno, menovite keď ho vidíš každý deň toľko ráz.

Keď sme svoj „casus“ prehliadli a postavili diagnózu, išli sme k druhým posteliám. Bolo treba skontrolovať, či druhé skupiny nepochybily v diagnóze. Tak sme došli k posteli, na ktorej leží žena, ako sa zdá, celkom mladá. Nemohlo sa súdiť, ako vyzerá – tvár si zakryla rukama. Iba čelo sa vidí, i to horí živým rumencom.

„Prvý raz je tu,“ myslím si a nepríjemno mi je. Nepríjemno, nie že padla nevinnosť, ale že vyšetrovanie sa neodbaví hladko. Takáto pacientka je veľmi planý materiál pre kandidáta, menovite ak sa mu dostane ku skúške. Je bojazlivá, a kandidát neraz prepadne pre ňu.

Jeden z kolegov sadol si ku posteli a nahol sa jej nad hlavu.

„Kolikrát jste byla zde?“ pýta sa jej ticho.
„Prvníkrát,“ odpovedá ona.

Jednu ruku odtiahla trochu, i zazrel som kus tváre. Bolo mi, ako by ma ktosi búšil do prs! Na posteli ležala Adélka. I ona ma zazrela; tvár jej zbladla sťa ste-na. O chvíľu ju pokryl rumenec, i videl som zďaleka, ako jej srdce búrne tlčie.

Padla na mňa neobyčajné tieseň. Objektívnosť „učenca“ padla, v hlave sa rojilo tisíc myšlienok. A konečne vystúpila na povrch hlboká sústrasť. Aká je ponížená, aká zničená! Stratila razom všetko – krásu, milota, všetko nemá ceny. A čo všetko stratila! Ako ju nosili na rukách, ako ju maznali. A tu je nič – tu je ona č. 7425. Ba ani to – teraz je prostriedok, je materiál. Má pre nás toľko významu ako dobre zhotovený fantóm.

Pozrela na mňa, a nezabudnem ľahko ten pohľad. I žiaľ, i styd, i výčitky v ňom. Ja som pozeral na ňu a musela vidieť, ako ju ľutujem. Zakryla si znovu tvár a pustila sa do usedavého plaču.

„Co jí je – co dělá?“ dohovára jej kolega.

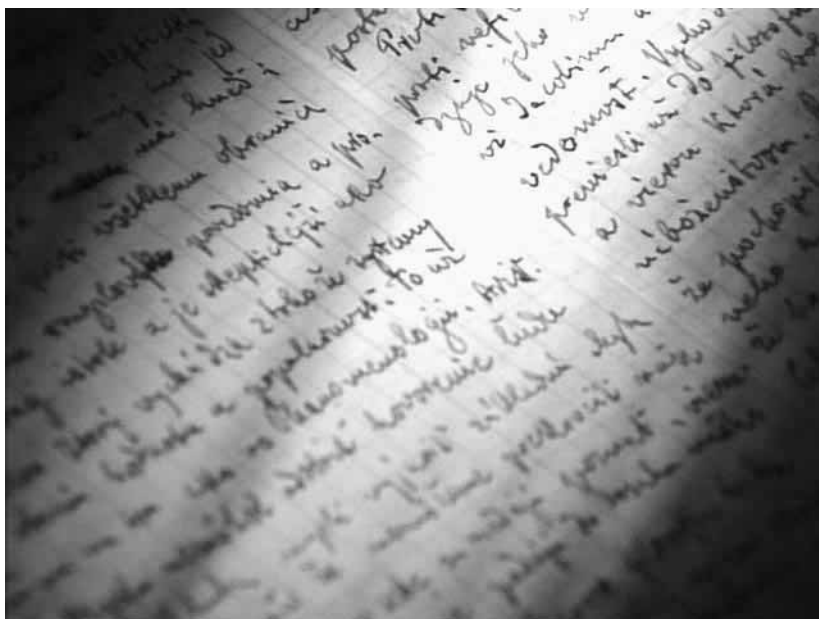
„Jaká křehotinka!“ hreší ju hlavná babica.

„Co se jí stalo?“ pýta sa asistent, prídúc sem od stola, kde čosi zapisoval.

Kolegovia v nedorozumení hľadajú jeden na druhého. Nikto netuší, čo sa tu odohralo pred malou chvíľou.

Ja som zaraz odviazal zásteru a odel kabát. Odchodil som domov mocne otrasený.

„Co máš, kam jdeš?“ dorážajú na mňa kolegovia. Čudno im je, že pred samou skúškou hrám takú hazardnú hru – prepúšťam materiál nevykoristený.

Od toho dňa bolo mi veľmi trudno cho-
diť do „červeného domu“, ako sa porod-
nica volá.

•

Sedím na „velikom“ parníku. Veliký re-
latívne – z najväčších, aké plavia sa po
Vltave. Vybral som sa i so šiestimi ka-
marátmi na výlet do Zbraslavi. Zachcelo
sa nám, ktorí sme boli na skoku domov,
rozlúčiť sa s čarovným okolím „matičky“
Prahy. Možno, už ostatný raz sme tu –
veď včera na obed povýšili nás za dokto-
rov. Nemyslím ja na nič na svete – znám
iba to, že padly so mňa okovy, i že som
otriasol prach školský s obuvskej. Ba
že zem nevyskočí z pántov! Ako sa môže
takto flegmaticky točiť okolo osi svojej?
Neprišla ani búrka, hrom a ladovec, ani
mor a cholera. Svetový riad v najmen-
šom sa nepremenil, a historia sveta kráča
odmeraným krokom i ponad túto velikú
udalosť. Ozaj čudno. I na parníku toľko
sveta, a žiadna premena na nikom. Ani je-
den netuší, čo sa včera na poludnie stalo.

Eh, čo – dostačí, že zmenu cítim ja. Ako
ináč sa dýcha dnes! Tisíc okoví padlo mi
s pleca. Tisíc starostí sa prepadlo, s kto-
rými roky a roky som líhal i vstával.

Nálada je veselá. Na Zbraslavi vošli
sme do záhrady a sadli za neveliký stôl.
Nieto za ním prázdneho miesta, aspoň sa
nikto nevotrie medzi nás. Od susedných
stolov pozerajú na nás zvedavo, možno
i závistlivo. Napadla každému srdeč-
ná veselosť za naším stolom. Nás všetko
uspokojilo, i všetko zabavilo. Ani chýr-
na hudba s bubnami a flétnami nemohla
v nás otriasť dobrú vôľu. Ani rozheganý
verkel a žalostné jeho melodie nemohly
nás sotiť v melancholiu. Z predavačov
nikoho nepustili sme bez zárobku. Na
našom stole leží hrbá gombičiek, noží-
kov, cigariet, kefočiek, ihiel, kravát,
punčoch, a kto by všetko vyrábal! Prišiel
i známy „krotitel hadů“ z Podola, a je-
den z priateľov chcel nasilu kúpiť mladú
zmiju od neho. Stála len tri šestáky.

„Ale nech!“ napomínali sme ho. „Co si
s ní počneš?“

„Zmiji můžeš laciněji koupit, chceš-li ji
mermomocí mít,“ riekol jeden, ukážuc
na vysokú, chudorľavú ženu s vysad-
nutou spodnou čeľusťou a prenikavým
okom. „Jen vem nejdřív onu žabu u ní.“

„Opravdu hezká,“ prisviedča druhý,
a všetci sme sa zadívali na mater, vlastne
na peknú jej dcérku.

Slovom, všetkým nám je veselo. Cítim
zase, že som človek, ozajstný človek. Tento
pocit mi chyboval zavčerom. Ubily ho
všakové starosti: veď ho ubíjaly od-
dávna, možno od detinstva. Po toľkých

rokoch narodil sa znovu, celý, čistý. Vrátil
som sa zase ta, odkiaľ som bol vyšiel,
vlastne zablúdil.

A koľko ich tak blúdi, sem a tam! Hľa,
kolega tamto, František Červený! I on
hľadá sám seba, a nemôže sa najst. Ako
ide smutno, ako by sa čohosi bál, a ako sa
obzerá. Sfa by sme mu všetci boli nepria-
telia! Videl i nás, ale sa pretvaruje, že nás
nevidí. Neteší ho sísť sa so starými kama-
rátmi. Veď všetci sme sa v jednom roku
s ním zapísali na fakultu. I dva-tri roky
ľahali sme spoločne za jeden povraz. Ale
pri prvom rigorozu padol z čohosi, a to
ho znechutilo. Ostatné dva roky som ho
vôbec nevidel na prednáškach.

Čo mu prekáža sadnúť medzi nás, ožiť
znovu, ohriať sa na našej radosti? Stratil
sám seba a sadá ta ďaleko, k osamelému
stolu. Zabolelo ma, že sa mi tak odcudzil.
Akí sme boli prvé roky úprimní priatelia!

„Holečku, to se tak děje!“ vysvetľoval
mi jeden z kamarátov. „Vyznejme upřím-
ně: i my jsme byli taková. Vzpomeneš si,
jak jsi přestal pozdravovat Hrušku hned
po jeho promoci?“

I naozaj, prišlo mi na um, ako mi bolo
ťažko stretnúť sa s týmto Hruškom. Keď
som mohol, vyhol som mu zďaleka. A tiež
sme boli v prvé roky tuhí priatelia. A prečo
som mu vyhýbal? Lebo sa mi zdalo, že po
promoci trochu spyšnel a chcel hrať predo
mnou rolu ako by protektota.

S ostatným parníkom vrátili sme sa do
mesta. Bola teplá, tichá noc. Tichý vetrík
potáhol ulicami, chladiac spečenú at-
mosféru. Ulice plávajú v svetle, po nich
sa hemží plno národa. Nebeží nikto, ne-
ponáhľa sa – nikoho nepoháňajú teraz
povinnosti. Každý užíva tichý večer, ni-
komu sa nechce ešte zavreť sa do izby.

I nám ťažko sa rozlúčiť. Žiada sa nám
posedeť, poshovárať sa ešte. Tak sme sa
zvrátili do jednej kaviarne. Bola preplne-
ná, ako to v nedeľu večer býva. Zasadli
sme za stôl, lenže vzduch tu bol proti de-
dinskému ťažký sta olovo. I z duše sa vy-
krádala veliká spokojnosť dnešná.

„Prestávaš byť žiakom. Prekročil si
školský prah, si von, a čo ta čaká?“ Čosi
prísneho, čosi tvrdého, bezohľadného,
čosi suchého mi kynulo oproti. Čo je to?
Zase nová mátoha?

„To je život!“ vykrikovalo vo mne čosi.
I ružový oblak rozplynul sa pred očami.
Zimomriavky naskočili na kožu, keď
som sa prizrel bližšie tomu novému.

„Život, život,“ hovorím sám sebe.
„Teda toto sa zovie životom...“

„Co je ti?“ pýta sa ma jeden z kolegov.
„Co přemítáš?“

„Nic.“

„A já vím, co!“ ozval sa druhý. „Stýská
se ti za některou hezoučkou, milouč-
kou... Co platno!“ vzdychol si on. „Teď
se to vše musí položit stranou. Zbydou
z toho takzvané ‚vzpomínky‘ - to jest
žrádlo pro špatné spisovatele. Zbydou
pestré cáry ze všech těch květnatých
luhů a rájů, a nevím, jako jsme ještě ty
hlouposti zvali. Teďko je čas myslit na
řádnou stanici – takhle fysikát, a solidně
se oženit...“

„Podívejme se,“ zavolať druhý, „Adélka
opět vychází.“

„Jaká Adélka?“ pýtajú sa druhí.

„Inu, tamhle ta. Jednou jsme se dobře
bavili. To bylo loni o Silvestru. Hezka
byla, i nyní je interesantní...“

Bola to naša Adélka. Pekne, môže sa
povedať, elegantne oblečená. Na tvári
zas veselý, bezstarostný úsmev. Zastavil
sa mi rozum: či je to tá istá bytnosť, kto-
rú som pred pár týždňami v porodnici
videl?

„Brzo se sprostila porodnice. Vzpomeneš si, jak tenkrát plakala, když jsme měli kurs?“

„Kdepak – já jsem to již zapomněl.“

Ja som mlčal a úporne pozeral na ňu.
Sedela dôverne vo spoločnosti obstarne-
ho človeka. Je to všeobecne známy boháč
a úžerník na Královských Vinohradoch.
Predkladal jej čokoládu i všakové sladkú
kúsky. Bol vôbec nesmierne štedrý a ona
nesmierne prítulná.

„Tentokrát popadla pravého!“ pozna-
menal kolega. „Alespoň mu vytrhne
několik zlatých brk!“

„A na žaru jich lásky bude se prav-
děpodobně ohřívat někdo třetí,“ doložil
druhý kolega.

„A čtvrtý a pátý et caetera ad infini-
tum...“

Chcel som i ja dačo prerieť. Čosi ma
nútilo, aby ju bránil. I hľadal som v jej
tvári vysvetlenie, čo si mysleť. Raz sa
obzrela na náš stôl a prezrela si nás jed-
ného po druhom. Tak si prezeráme ne-
známe tváre. Prezerala si i mňa, i oči
sa nám stretly. V jej nebolo písano nič
obzvláštneho. Čo našla v mojich, ne-
znám. Len viem, že sa odvrátila a pre-
sadla, aby som ju viac nemohol inko-
modovať.

Čosi podivného zavialo mi prsami.
Tieseň s nich spadla. Dýchal som svo-
bodno. Adélka prestala ma zanimať.

Vzal som klobúk a porúčal sa kamará-
tom.

„Kampak spěcháš?“ pýtali sa ma.

„Domů,“ odpovedám. „Zítřa musím
včasné vstát, neb se chystám do domo-
va...“

JÁN SMETANA MEDZI DVOMA VEKMI

(ÚRYVKY)

Bencúr sa ešte nebol vrátil z prázdnin do Prahy. Trávil ich na Slovensku u svojho priateľa Juraja Slávika, spolužiaka z revúckeho gymnázia, ktorý bol už farárom v Dačolóme. Matej Bencúr bol už vtedy spisovateľom zvučného mena, používal pseudonym Martin Kukučín. Rodom z oravskej Jasenovej pod Chočom, syn chudobnej sedliackej rodiny, niekoľko rokov býval už učiteľom v svojom rodisku. Ale nepokojná krv hnala ho ďalej, ešte sa dal na medicínu v Prahe, doplniac gymnaziálne štúdium súkromne a študujúc jeden rok v Šoproni. Do konca svojho života zmietal sa potom bludársky po svete.

Tento inak múdry, zdanlivo veľmi usadlý muž, skusoval tiež na sebe trpký výsmech osudu, ktorý rád spája rozličné nesrovnalosti v živote. Bez pomoci z otcovského domu pretľkal sa teraz znovu študentským životom., hľadajúc o prázdninách útulok v priateľskom dome. Bencúr bol o sedem rokov starší odo mňa, a keď sa vrátil z prázdnin, stal sa mojím dobrým priateľom, zhovievavým i voči mojím chybám: potom tiež milým vzorom skromnejších snáh spisovateľských, hoci niekedy tiež žiarlivo pozeral na môj odvážnejší rozmach a pokusy vyššieho slohu v tom umení.

Bývali sme v Puchmajerovej ulici na Vinohradoch, v podnájme u Moravana, ktorý mal kedysi v svojej domovine obchod; ale vyjdúc na mizinu, presťahoval sa do Prahy a bol úradným sluhom v Matici školskej. Fajka mu nevychádzala z úst, a v domácnosti viedla slovo starostlivejšia manželka. Mali tri dcéry, z ktorých prostrednú vzal si potom za manželku náš druh, Slovák, Michal Ursíny, ktorý sa stal neskôr profesorom na technike v Brne. Teraz býval s nami u teže rodiny, ale v menšej izbe sám, a my dvaja s Bencúrom vo väčšej spoločne. Rodina musela sa uspokojiť s jedinou kuchyňou, ale žili slušne.

Zpočiatku sa Bencúr nevedel dobre shodnúť so mnou. Mal som plnú hlavu literárnych snov, hodne smelých a nezrelých, ktoré som chcel čím skôr uskutočniť, aby som si pomohol na nohy, dobývajúci si meno v literárnej obci na verejnosti. To dráždilo môjho rozumnejšieho druhu, že som zanedbával vlastné štúdium na univerzite a neznamenajúc dosiaľ nič, neopatrne a trúfalo som prezrádzal hrdé plány. Občas totiž pri pohári piva, najmä v rozhovore s Nádašim, opojne podnietený, prednášal som mu svoju rozpisánu drámu a román. Nádaši vypočul ma ochotnejšie len pre svoju zábavu. Ale skromnejší a jemnejší duch Bencúrov, s reálnejšími náhľadmi na život, nerád mal takéto blúznenie chvastavej fantázie. On dosiaľ písal drobné črty z dedinského prostredia, v ktorom vyrástol. Písal verne, s milým humorom, bez

veľkých plánov a zápletiiek, fotografujúc život. Na môjho Jánošíka a román z mestskej spoločnosti čakal len pohrdavo. V striezlivejšej nála-de, trochu i žiarlivo, mal verné tušenie, že z toho nebude nič a že budem mať len sklamanie s posmechom.

*

S vytrvalosťou, ktorú mi Boh dal do duše, i v básnickom umení po prvom sklamaní cvičil som sa potom víťaznejšie. Porozumel som, že zveličená predstava obraznosti nie je ešte umelecké dielo, a potom jemnou a poddajnejšou myslou, bez spechu, líčil som deje a prejavy života, ako som si to predstavoval.

Bencúr, zanedbajúc tiež vlastné štúdium na univerzite, začal písať horlivejšie. Vtedy napísal svoju veľkú poviedku „Mladé letá“, milé spomienky z revúckeho gymnázia, kde dávnejšie študoval. A patrne ich splietol dovedna i so spomienkami na faru v Dačolóme, kde naposledy trávil prázdniny u bývalého spolužiaka z Revúcej, kňaza Slávika. Rukopis váhavo nezasielal hneď Slov. Pohľadom v Martine, pre ktoré bol určený. Bola to prvá jeho väčšia práca po drobných črtách; mal ešte pochybnosti o zdarlosti svojho diela, a nechal ho schválne ležať na stole, aby som mal príležitosť nazrieť do rukopisu a prejavíť svoj úsudok. S jeho svolením potom dal som sa do čítania. Poviedka ma vrele zaujala bezprostredným líčením života, a ešte toho večera, v posteli pri svetle lampy som ju prečítal celú. V druhej posteli pri mojej hlave, bližšie ku kachliam, Bencúr už spal, keď som sa najsrdečnejšie bavil sviežim plodom ducha.

Na druhý deň ráno som mu povedal, aby poviedku ihneď poslal redaktorovi tak, ako je, netreba na nej nič meniť. Moje srdce po vlastnom sklamaní videlo v nej ešte viac čara: skromnejšie teplo jeho ducha, čoho sa práve mojím prvým bombastickým pokusom nedostávalo. Vernosť a podrobný opis všedného života, humor a nenáročnosť, i naivnosť Bencúrova pôsobili na mňa milo. Tak som v bezprostrednej blízkosti, u svojho milého druhu videl, čoho mi bolo treba pre nápravu mojich básnických snáh, lietajúcich na vysokom Pegazovi. I zanedbával som skromné níziny. Bencúr stal sa mi potom vzorom a vodcom na cestách opatrnejšieho tvorenia. Od tých čias som si úprimne obľúbil milého majstra, a keď som sa smelšie vzdaloval od jeho spôsobov, vždy mi záležalo na tom, aby moja práca dosiahla jeho uznanie.

Ale i Bencúr si vážil uznanie môjho kritického duchu. Mojej pochvale sa potešil, ale ešte prepísal svoj rukopis, kde-tu slovo nahradil iným výrazom, a zaslal starostlivejší odpis redaktorovi. Bencúr nikdy nerobil väčšie opravy na svojom prvom koncepte, ktorý býval napísaný bez všetkého prečiarkovania, čisto a úhladne, takže ho mohol tlačiar hneď sádzať. Odlesk to jeho

hladkého vypravovania medzi priateľmi v dobrej nála-de, pričom sám nachádzal najväčšiu radosť, nedajúc sa prílišným vzletom odvieť od deja, i keď bájil a plietol výmysly.

S mojím oblomeným úsilím kajúcne ustupoval som potom staršiemu a múdrejšiemu súdruhovi, podriaďujúc sa jeho vplyvu. Po krátkej mrzutosti navykli sme druh na druh ako manželia, spojení najdôvernejšie v celok, a ostali sme do konca života najlepšími priateľmi, doplňujúc sa navzájom. Keď on písal doma za stolom, odišiel som na prednášky, inokedy zase on mi ustupoval od stola. Môj duch, hľadajúci súvis vecí a teóriu, strácajúci sa občas v hmlovine, krotil sám seba pod vplyvom vyspelejšej opatrnosti jeho. Ale i zo mňa sa prenášala na Bencúra niektorá iskra tvorivého vzletu.

Keď vyšla jeho poviedka tlačou v Slovenských pohľadoch, na najbližšej schôdzke Detvana som o nej referoval, chcúci sa zavďačiť priateľovi, a vzdával som mu zaslúženú chválu. Ale zdôraznil som, že jeho dielo, i pri väčšom rozmere než jeho predošlé črty, nie je vlastne novelou; nemá obvyklé zápletky, plynúce z pohnutejšieho deja, a charakter osôb. Je len rozšírenou črtou, aké dosiaľ autor písal, avšak milým humorom a mladou sviežosťou života nadobúda hodnotu i nad väčšie koncepty noviel a románov. Bencúr bol mi vďačný za referát, ktorým som kajúcne napravil nesrovnalosti prvých dní nášho spoluzitia. Podriaďiac sa jeho vodcovskému postoju v našom literárnom a spoločenskom združení, sám som sa tiež tým upevňoval duchom. Ako by som v tej pokornej podriaďenosti bol hlbšie zapustil korene do pôdy života. Potom i moja literárna činnosť vyrastala do zdarnejšieho rozkvetu, z oných tajov pokory a vďačnosti voči milému druhovi.

Bencúr pri písaní vždy fajčieval, v rozmachu tvorenia písal horlivo od rána do poľudnia a po obede a po krátkom osviežení v kaviarni pri novinách znovu písal až do večera. Večer vyhľadal spoločnosť priateľov v hostinci pri pive, kde pod dojmom písaných vecí ďalej snoval vidiny a spomienky života, primiešajúc bájky vlastnej fantázie, ako pri písaní. A keď sa niekedy pomýlil vo svojom vyprávani, ako vo svojich črtách zo života starý Goethe, nemecký básnik, blúzniac na potechu svoju aj iných vedome i nevedome, vtedy náš Maľko obyčajne pritlačil si prstom koniec nosa, dvíhajúc ho nahor, ako by tým povzbudzoval svoju fantáziu do živšej činnosti. Tak si pomáhal zo zmatku a rozpakov. Lebo priatelia hneď vycítili, že vymýšľa odchyľne od skutočnosti, a súcitný úsmev pohrával na tvárach. Ale druh Hanzel, múdra a vtipná hlava, prsknúť si do dlane, plásol hlučne na stól, dotvrďujúc ironicky pravdu toho. „Tak jest!“ zvolal, a Maľko, zahanbiac sa, ustal v rozprávaní.

Písanie šlo Bencúrovi veľmi ľahko; do jeho spomienok plietla sa skresľujúca fantázia ako vo sne, bez hlbších alegorických vzťahov k pravde. Básnické vyprávanie stáva sa akousi hypnózou z vlastného úsilia.